

ELEKTRONICKÉ PODANIE

DORUČENÉ 18 MÁJ 2026

Ústavnému súdu Slovenskej republiky
Hlavná ul. 110
Košice

V Bratislave dňa 17. mája 2026

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach	
Došlo:	17-05-2026
Číslo oznámenia: 5534	Číslo spisu:
Prílohy: 1	Vybavuje:

NÁVRH

na začatie konania o súlade právnych predpisov
podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky

Navrhovatelia:

Skupina 33 poslancov a poslankyň Národnej rady Slovenskej republiky (zoznam podľa prílohy)

Zastúpení poslankyňou Národnej rady Slovenskej republiky Luciou Plavákovou

**Druhý účastník konania
(proti ktorému návrh smeruje):**

Národná rada Slovenskej republiky

Námestie Alexandra Dubčeka 1

812 80 Bratislava

Napadnutý právny predpis:

§ 9 ods. 17 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov v časti „*ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo manžela za trvania spoločného manželstva*“ jeho prvej vety.

Referenčné ústavné normy, s ktorými sú napadnuté predpisy v rozpore:

Čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 4, čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky

Čl. 8 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie

Čl. 21 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Vážený Ústavný súd Slovenskej republiky,

týmto v súlade s čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) v spojení s § 74 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) podávame návrh na začatie konania o súlade **§ 9 ods. 17 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov v časti „ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo manžela za trvania spoločného manželstva“ jeho prvej vety** (ďalej len „zákon o štátnom občianstve“ alebo „napadnuté ustanovenia“) s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 4, čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, s čl. 8 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), s čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) a s čl. 21 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“).

I.

Aktívna legitímácia

Aktívna legitímácia navrhovateľov a navrhovateľiek, skupiny najmenej 1/5 poslancov a poslankyň Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovatelia“), na iniciovanie konania o súlade právnych predpisov vyplýva z čl. 130 ods. 1 písm. a) Ústavy v spojení s § 74 písm. a) zákona o ústavnom súde.

II.

Napadnuté ustanovenia

Podľa § 9 ods. 17 prvej vety zákona o štátnom občianstve *„k strate štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa odseku 16 nedôjde, ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo manžela za trvania spoločného manželstva, alebo ak bolo cudzie štátne občianstvo nadobudnuté narodením, osvojením, alebo ak ho nadobudlo maloleté dieťa.“*

III.

Referenčné ústavné normy

Podľa čl. 12 ods. 1 Ústavy *„ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.“*

Podľa čl. 12 ods. 2 Ústavy *„základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.“*

Podľa čl. 13 ods. 4 Ústavy *„pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.“*

Podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy *„nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.“*

Podľa čl. 19 ods. 1 Ústavy „každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena“.

Podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy „každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.“

Podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru „každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.“.

Podľa čl. 8 ods. 2 Dohovoru „štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“.

Podľa čl. 14 Dohovoru „užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom sa musí zabezpečiť bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“.

Podľa čl. 7 Charty „každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a komunikácie.“.

Podľa čl. 21 ods. 1 Charty: „Zakazuje sa akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu... sexuálnej orientácie.“.

Podľa čl. 21 ods. 1 ZFEÚ „každý občan Únie má právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov, pričom podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie.“.

IV.

Všeobecne k predmetu konania

Štátne občianstvo je jedným zo základných definujúcich prvkov štátu. Spolu so štátnym územím, štátnym jazykom, právnym poriadkom a systémom orgánov verejnej moci je štátne občianstvo štátotvorným prvkom, na ktorom je štát v modernom chápaní postavený, a bez ktorého by nebolo možné označiť určité spoločenstvo koexistujúce na určitom území za štát.

Ústavný súd sa vo svojej judikatúre k všeobecným otázkam štátneho občianstva vyjadril už v náleze sp. zn. II. ÚS 23/96 z 22. apríla 1997, kde uviedol:

„Aj keď je štátne občianstvo inštitútom vnútroštátneho práva, má pre jednotlivca - štátneho občana konkrétneho štátu právny význam, resp. dôsledky v oblasti práva medzinárodného. Zákonodarstvo konkrétneho štátu preto musí (rovnako ako aj v iných oblastiach) v právnej úprave štátneho občianstva zachovávať princípy medzinárodného práva a záväzky vyplývajúce pre štát z medzinárodných zmlúv. Zo zásady medzinárodného práva, že určenie osôb, ktoré štát považuje za svojich štátnych občanov patrí do jeho výlučnej právomoci vyplýva aj určenie podmienok pre vznik a zánik štátneho občianstva a to bez ohľadu na to, či konkrétna osoba je štátnym občanom aj iného štátu. Rôznosť vnútroštátnych právnych

úprav jednotlivých suverénnych štátov spôsobuje, že niektoré osoby majú (nadobudnú) štátne občianstvo dvoch, prípadne aj viacerých štátov“.

Zákon o štátnom občianstve s účinnosťou do júla 2010 rozoznával stratu štátneho občianstva len prepustením zo štátneho zväzku Slovenskej republiky na vlastnú žiadosť.

Novela zákona o štátnom občianstve z mája 2010 ustanovila v § 9 ods. 1 pís. b) ako dôvod straty štátneho občianstva nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle. Uvedené znenie bolo doplnené do zákona o štátnom občianstve novelizáciou zákonom č. 250/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. V dôvodovej správe¹ k tejto novelizácii sa uvádza:

„Účelom predloženého návrhu zákona je zaviesť do právneho poriadku Slovenskej republiky ďalší spôsob straty štátneho občianstva Slovenskej republiky. Návrh zákona ustanovuje stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky ex lege ako následok nadobudnutia cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle. Toto ustanovenie sa nevzťahuje na nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva v súvislosti s uzavretím manželstva alebo narodením. Dvojaké štátne občianstvo je nežiaducim javom vzhľadom na skutočnosť, že udelením ďalšieho štátneho občianstva vzniká štátoprávny vzťah k dvom štátom súčasne. Z hľadiska práv a povinností, ktoré z takéhoto štátoprávneho vzťahu občianovi vo vzťahu k štátu vyplývajú môže dochádzať v praxi k závažným problémom. Z hľadiska medzinárodného práva je obvyklé, že sa otázka dvojakého štátneho občianstva rieši na bilaterálnej úrovni medzi zúčastnenými štátmi s cieľom eliminovať negatívne dopady dvojakého štátneho občianstva. Negatívne dôsledky dvojakého štátneho občianstva sa znásobujú, ak nejde o ojedinelé prípady, ale dochádza k hromadnému udeľovaniu cudzieho štátneho občianstva. Navrhovaný nový spôsob straty štátneho občianstva je v súlade s Európskym dohovorom o občianstve a nie je ojedinelý ani v právnych úpravách členských štátov Európskej únie (napr. Česká republika).“

Novela z roku 2010 zároveň doplnila do zákona o štátnom občianstve nové ustanovenia § 9 ods. 16 a ods. 17:

«§ 9 sa dopĺňa odsekmi 16 až 22, ktoré znejú:

„(16) Štátny občian Slovenskej republiky stráca štátne občianstvo Slovenskej republiky dňom, ktorým na základe výslovného prejavu vôle, ktorým je žiadosť, vyhlásenie alebo iný úkon smerujúci k nadobudnutiu cudzieho štátneho občianstva, dobrovoľne nadobudne cudzie štátne občianstvo.

(17) K strate štátneho občianstva podľa odseku 16 nedôjde, ak štátny občian Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo v súvislosti s uzavretím manželstva so štátnym občianom cudzieho štátu, a to za predpokladu, že cudzie štátne občianstvo manžela nadobudol za trvania spoločného manželstva.“»

¹ Dôvodová správa k zákonu č. 250/2010 Z. z. dostupná na:
<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=4&ID=1545>

Novela z roku 2010 bola v septembri 2011 napadnutá na ústavnom súde skupinou 30 poslancov národnej rady pre skupinou poslancov uvádzanú protiústavnosť. Ústavný súd však návrh uznesením sp. zn. PL. ÚS 11/2012 zo 17. septembra 2014 procesne zamietol, keďže nebola dosiahnutá nadpolovičná väčšina hlasov všetkých sudcov ústavného súdu ani za jeden z predložených návrhov nálezu.

Ustanovenia § 9 ods. 17 sa následne menili v roku 2022, a to zákonom č. 72/2022 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Táto novela upravila citované ustanovenia nasledovne:

«V § 9 odseky 17 a 18 znejú:

„(17) K strate štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa odseku 16 nedôjde, ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo manžela za trvania spoločného manželstva, alebo ak bolo cudzie štátne občianstvo nadobudnuté narodením, osvojením, alebo ak ho nadobudlo maloleté dieťa. Štátny občan Slovenskej republiky je povinný písomne oznámiť nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva podľa predchádzajúcej vety do 90 dní od jeho nadobudnutia ministerstvu a je povinný predložiť k tomuto oznámeniu doklady v listinnej podobe preukazujúce nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva a ďalšie doklady preukazujúce, že nedošlo k strate štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa predchádzajúcej vety, najmä rodný list, sobášny list a právoplatné rozhodnutie o osvojení dieťaťa.

(18) K strate štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa odseku 16 nedôjde ani vtedy, ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo štátu, v ktorom mal v čase nadobudnutia cudzieho štátneho občianstva povolený pobyt, registrovaný pobyt alebo inak evidovaný pobyt najmenej päť rokov; podmienka pobytu sa považuje za splnenú, ak sa štátny občan Slovenskej republiky na území cudzieho štátu počas tejto doby skutočne zdržiaval. Štátny občan Slovenskej republiky je povinný písomne oznámiť nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva podľa predchádzajúcej vety do 90 dní od jeho nadobudnutia ministerstvu a je povinný predložiť k tomuto oznámeniu doklady v listinnej podobe preukazujúce nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva a dĺžku pobytu v štáte nadobudnutia občianstva ku dňu jeho nadobudnutia; ministerstvo si vyžiada aj ďalšie doklady, ak sú potrebné na preukázanie pobytu štátneho občana Slovenskej republiky na území cudzieho štátu. Ak sa po prijatí oznámenia podľa predchádzajúcej vety preukáže, že podmienka pobytu podľa prvej vety nie je splnená, ministerstvo zašle tomu, kto oznámil nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva, písomné oznámenie o strate štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa odseku 1 písm. b) a o vykonaní záznamu o jeho strate v Ústrednej evidencii nadobudnutia a straty štátneho občianstva Slovenskej republiky a v registri obyvateľov Slovenskej republiky.“»

Štátne občianstvo je jedným z najvýznamnejších právnych statusov, ktorý ovplyvňuje prístup jednotlivca k základným právam a slobodám, ako aj jeho právne a sociálne postavenie.

Ako možno vidieť z citovaných legislatívnych zmien zákona o štátnom občianstve, štátne občianstvo ovplyvňuje aj práva jednotlivca spojené s jeho rodinným životom, konkrétne s manželstvom, a toto konštatovanie platí vice versa.

Aj keď sa zákonodarca rozhodol v roku 2010 upraviť zákaz bipoilitizmu v našom právnom poriadku², obdobne, ako tomu je vo viacerých európskych štátoch³, ponechal ako jeden z liberačných dôvodov zo straty slovenského štátneho občianstva pri nadobudnutí cudzieho štátneho občianstva práve nadobudnutie štátneho občianstva manžela za trvania spoločného manželstva.

Právna úprava tak prezumuje, že prijatím cudzieho štátneho občianstva manžela sa nijak nepretrhávajú väzby k domovskému štátu (k Slovenskej republike) a skutočný zväzok (genuine connection) so Slovenskou republikou, a že nadobudnutie ďalšieho štátneho občianstva má základ

² Novela zákona o štátnom občianstve č. 250/2010 Z. .z bola prijatá ako reakcia na dianie v Maďarskej republike, kde bola schválená 26. mája 2010 novela zákona o maďarskom štátnom občianstve. V zmysle zákona LV z roku 1993 o maďarskom štátnom občianstve [Act LV of 1993 on Hungarian Citizenship; Zákon o maďarskom štátnom občianstve dostupný na: https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/act-lv-1993-hungarian-citizenship_en]:

„Článok 4

Naturalizácia

(1) Na základe jeho alebo jej žiadosti, osoba, ktorá nie je maďarským občanom môže byť naturalizovaná, ak:

- a) mal alebo mala bydlisko v Maďarsku po dobu ôsmich po sebe nasledujúcich rokov pred dátumom podania žiadosti;
- b) podľa maďarského práva on alebo ona má čistý trestný register, a pri posudzovaní žiadosti neprebíha žiadne trestné konanie proti nemu alebo nej pred maďarským súdom;
- c) on alebo ona má zaistené v Maďarsku živobytie a pobyt;
- d) jeho alebo jej naturalizácia nie je v rozpore s verejnou alebo národnou bezpečnosťou Maďarskej republiky, a
- e) on alebo ona poskytne dôkaz o tom, že on alebo ona zložili skúšku zo základov ústavných štúdií v maďarskom jazyku, alebo že on alebo ona sú vyňatí z tejto povinnosti na základe tohto zákona.

(3) V prípade splnenia podmienok uvedených v písmenách b) a d) odseku (1) osoba, ktorá nie je maďarským občanom, ktorého predok bol maďarský občan, alebo kto preukáže vierohodnosť jeho alebo jej pôvodu z Maďarska a poskytne dôkaz o jeho alebo jej znalosti maďarského jazyka, môže byť - na jeho žiadosť - naturalizovaný za zvýhodnených podmienok.“

³ V Českej republike upravuje nadobúdanie a stratu štátneho občianstva Českej republiky zákon č. 40/1993 Sb. o nadobúdaní a strate štátneho občianstva Českej republiky, ktorý upravuje stratu štátneho občianstva nadobudnutím cudzieho štátneho občianstva na základe výslovného prejavu vôle v § 13 a § 17;

Spolková republika Nemecko upravuje v zákone o štátnom občianstve z 22. júla 1913 [Staatsangehörigkeitsgesetz (StAG)] v § 25 stratu štátneho občianstva nadobudnutím cudzieho štátneho občianstva, ak ide o nadobudnutie na jeho vlastnú žiadosť alebo na žiadosť zákonného zástupcu;

V Rakúskej republike podľa § 26 bod 1 a § 27 ods. 1 rakúskeho zákona o štátnom občianstve [Bundesgesetz über die österreichische Staatsbürgerschaft (Staatsbürgerschaftsgesetz 1985 - StbG) BGBl. Nr. 311/1985 (WV) idF BGBl. I Nr. 4/2008 und BGBl. I Nr. 108/2008 (VfGH)] štátne občianstvo stráca, kto získa na základe svojej žiadosti, vyhlásenia alebo svojho výslovného súhlasu cudzie štátne občianstvo, ak mu nebolo vopred zachovanie štátneho občianstva povolené;

V Holandsku Kráľovský zákon o štátnej príslušnosti z 19. decembra 1984 [Rijkswet op het Nederlanderschap van 19 december 1984 (Kingdom Act on Netherlands Nationality)] v § 15 upravuje, že holandskú štátnu príslušnosť stráca osoba plnoletá dobrovoľným nadobudnutím ďalšej štátnej príslušnosti.

predovšetkým v uzavretí manželstva, a nie napr. v dlhodobom žití v cudzom štáte [problematika štátneho občianstva je nerozlučne spätá s medzinárodným právom, a teda relevantnou je aj judikatúra Medzinárodného súdneho dvora. Ten sa k štátnemu občianstvu, jeho atribútom podstatným z pohľadu medzinárodného práva (aplikovateľným taktiež v konkrétnych právnych poriadkoch štátov) a teórii skutočného zväzku (genuine connection) vyjadril v roku 1955 v prípade Nottebohm [Nottebohm Case (second phase), Judgment of April 6th, 1955: I.C.J. Reports 1955]⁴. Naopak, štáty týmto krokom pri zachovaní väzieb svojho občana k štátu (a z toho plynúcich práv a povinností) zároveň podporujú rodinný život svojich občanov, ich rozvoj a demografický vývoj krajiny.

Manželstvo, ako legálny pojem, nie je definované na účely zákona o štátnom občianstve v tomto zákone. Pri jeho výklade a aplikácii je preto nutné hľadať legálnu definíciu manželstva v iných prameňoch práva. Manželstvo je v našom právnom poriadku definované tak na úrovni Ústavy, ako aj zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“).

⁴ Dostupný na: <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/18/018-19550406-JUD-01-00-EN.pdf>. Možno na tomto mieste pre inšpiráciu zacitovať dôležité právne závery Medzinárodného súdneho Dvora z tohto rozhodnutia:

„Medzinárodní rozhodcovia rozhodli v rovnakých prípadoch mnoho sporov ohľadne dvojitého občianstva, kde vyvstala otázka vo vzťahu k výkonu ochrany. Dali prednosť skutočnej a efektívnej štátnej príslušnosti, ktorá, v súlade s faktami, bola založená na silnejšej faktickej väzbe medzi dotknutou osobou a jedným zo štátov, o ktorého štátnu príslušnosť sa jednalo. Posudzujú sa rôzne faktory a ich význam sa líši prípad od prípadu: obvyklé bydlisko dotknutej osoby je dôležitým faktorom, ale existujú aj iné faktory, ako sú hlavné záujmy, rodinné väzby, účasť vo verejnom živote, oddanosť danej krajine a výchova detí v tomto smere atď. ... Takto uznávaný charakter na medzinárodnej úrovni týkajúci sa štátnej príslušnosti nie je v rozpore s tým, že medzinárodné právo ponecháva na každom štáte stanovenie pravidiel pre udelenie štátnej príslušnosti. Dôvodom je fakt, že rozmanitosť demografických podmienok doteraz znemožňuje dosiahnutie akejkoľvek všeobecnej dohody o pravidlách týkajúcich sa štátnej príslušnosti, aj keď sa tento inštitút vo svojej podstate dotýka medzinárodných vzťahov. Za najlepší spôsob tvorby týchto pravidiel v súlade s meniacimi sa demografickými podmienkami v rôznych krajinách, sa považuje ponechať stanovenie týchto pravidiel v kompetencii každého štátu. Na druhej strane, štát nemôže požadovať, aby pravidlá, ktoré stanovil, mali nárok byť uznané iným štátom, s výnimkou, ak konal v súlade so všeobecným cieľom, a síce ustanoví štátne príslušenstvo ako právny zväzok, ktorý je v súlade s individuálnym skutočným spojením so štátom, kde tento zväzok predpokladá obranu svojich občanov prostredníctvom ochrany proti iným štátom. ... Podľa praxe štátov, rozhodcovských a súdnych rozhodnutí a názorov autorov, štátna príslušnosť je právny vzťah majúci za základ oddanosť spoločnosti, skutočné spojenie existencie, záujmov a citov spolu s existenciou vzájomných práv a povinností. Môžeme tvrdiť, že predstavuje právne vyjadrenie faktu, že jednotlivec, ktorému sa udelilo, a to buď priamo zo zákona, alebo ako výsledok aktu orgánov, je v skutočnosti užšie spojený s obyvateľstvom štátu, ktorého štátna príslušnosť mu bola udelená, ako s ktorýmkoľvek iným štátom. Udelenie štátnej príslušnosti štátom oprávňuje tento štát k výkonu ochrany vo vzťahu k inému štátu, iba ak predstavuje prenesenie individuálneho spojenia so štátom, ktorý udelil štátnu príslušnosť, do právnej reči. ... Naturalizácia nie je záležitosť, ktorú možno brať na ľahkú váhu. Usilovať sa o ňu a získať ju nie je niečo, čo sa v živote človeka deje často. Zahŕňa rozbitie väzby oddanosti a zriadenie nového puta vernosti. Môže to mať ďalekosiahle následky, ktoré zahŕňajú hlboké zmeny v živote jedinca, ktorý ju získava. Zmeny zasahujú jedinca osobne a nahliadať na naturalizáciu iba z hľadiska jej vplyvov s ohľadom na majetok jedinca, by bolo nepochopenie hlbokého významu naturalizácie. Aby bolo možné zhodnotiť jej medzinárodný dosah, nie je možné prehliadať okolnosti, za ktorých bola udelená, vážny charakter, ktorý sa k nej viaže, skutočnú a účinnú, a nie len verbálnu výhodu pre jednotlivca pri rozhodovaní sa pre krajinu, ktorá mu ju poskytuje.“

Podľa čl. 41 ods. 1 Ústavy manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.

Podľa § 1 ods. 1 zákona o rodine manželstvo je zväzok muža a ženy, ktorý vzniká na základe ich dobrovoľného a slobodného rozhodnutia uzavrieť manželstvo po splnení podmienok ustanovených týmto zákonom.

Z legálnej definície manželstva v našom právnom poriadku je zrejmé, že aj na účely zákona o štátnom občianstve je potrebné tam uvedený pojem „manželstvo“ vykladať ako zväzok muža a ženy, a nie je možné ani výkladom dospieť k záveru, že by napadnuté ustanovenia chránili aj zväzok osôb rovnakého pohlavia, a to ani v prípade, ak napr. v právnom poriadku cudzieho štátu, ktorého občianstvo slovenský štátny občan manželstvom nadobudol, by legálna definícia manželstva obsahovala aj zväzok osôb rovnakého pohlavia.

Postupom času a v súlade s princípom rovnosti v právach a zachovania dôstojnosti sa stieral v právnych poriadkoch štátov pri liberácii manželstva, ako dôvodu na získanie cudzieho štátneho občianstva pri zachovaní domovského/pôvodného štátneho občianstva, rozdiel medzi manželstvom, resp. právnym poriadkom uznanou formou spolužitia osôb opačného pohlavia, a registrovaným partnerstvom osôb rovnakého pohlavia, resp. právnym poriadkom uznanou formou spolužitia osôb rovnakého pohlavia.

Osoby rovnakého pohlavia, ktoré uzavreli manželstvo alebo registrované partnerstvo v krajinách, kde je to právnym poriadkom umožnené, majú podľa názoru navrhovateľov rovnaké právo na právnu ochranu a uznanie svojho zväzku ako osoby opačného pohlavia. Podľa názoru navrhovateľov manželstvo a partnerstvo osôb rovnakého pohlavia je dôležité upraviť v právnom poriadku aj na účely udelenia a zachovania štátneho občianstva, pretože predstavuje základný princíp rovnosti a rešpektovania ľudských práv. Ak právny poriadok neuznáva manželstvá alebo partnerstvá osôb rovnakého pohlavia na účely udeľovania alebo zachovania občianstva, dochádza k diskriminácii na základe sexuálnej orientácie, ktorá nemá miesto v modernom právnom štáte.

Ak právny poriadok odmieta uznať tieto zväzky pri procese udeľovania alebo zachovania štátneho občianstva, štát tým podľa presvedčenia navrhovateľov popiera nielen dôstojnosť jednotlivcov, ale aj stabilitu ich rodinného života.

Partneri rovnakého pohlavia čelia praktickým prekážkam, ako je zjednotenie rodiny, prístup k právnym a sociálnym benefitom alebo právo zostať spolu v jednom štáte. Takéto obmedzenia spôsobujú zbytočné napätie a stigmatizáciu, čím znižujú kvalitu života dotknutých osôb.

Uznanie manželstiev a partnerstiev osôb rovnakého pohlavia v kontexte občianstva je tiež dôležité z pohľadu medzinárodných záväzkov. Medzinárodné právne normy, ako napríklad Dohovoru alebo Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, zdôrazňujú povinnosť štátov zaobchádzať s každým jednotlivcom rovnako a bez diskriminácie. Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) vo viacerých rozsudkoch (ktoré navrhovatelia citujú nižšie pri namietaní nesúladu s jednotlivými ústavnými právami a princípmi) jasne uviedol, že zmluvné strany (štáty) sú povinné uznávať právny status partnerov rovnakého pohlavia aspoň v oblasti ich základných práv, ako je právo na pobyt a

rodinný život. Ak štát tieto zásady nerešpektuje, vystavuje sa riziku porušenia základných ľudských práv a medzinárodných záväzkov.

Okrem právneho a morálneho hľadiska je uznanie manželstva a partnerstva osôb rovnakého pohlavia na účely občianstva podľa mienky navrhovateľov aj praktickou potrebou. Globalizácia a čoraz väčšia mobilita ľudí znamenajú, že veľa párov žije v medzinárodných alebo zmiešaných vzťahoch. Ak právny poriadok nezohľadňuje túto realitu, nielenže obmedzuje práva jednotlivcov, ale aj zaostáva za modernými spoločenskými trendmi a hodnotami. Právna úprava by mala odrážať rozmanitosť súčasnej spoločnosti a zabezpečiť, aby všetky rodiny mali rovnakú právnu ochranu bez ohľadu na ich zloženie.

V neposlednom rade, rozpoznanie manželstva a partnerstva osôb rovnakého pohlavia na účely občianstva má význam aj z hľadiska posilnenia rodinných hodnôt. Uznáním týchto zväzkov štát demonštruje, že rodina, bez ohľadu na jej formu, je kľúčovou jednotkou spoločnosti, ktorá si zaslúži ochranu a podporu. Štátne občianstvo nie je len právny status, ale aj symbol plnohodnotného začlenenia jednotlivca do spoločnosti. Odmietnutie uznania zväzkov osôb rovnakého pohlavia znamená popretie ich rovnocennosti a legitímnosti v očiach štátu.

Preto je nevyhnutné, aby právny poriadok uznal a chránil manželstvá a partnerstvá osôb rovnakého pohlavia aj na účely zachovania štátneho občianstva pri zisku cudzieho štátneho občianstva. Takéto uznanie nie je len otázkou právnej rovnosti, ale aj prejavom rešpektu voči ľudskej dôstojnosti, rodinnému životu a medzinárodným štandardom, ktoré moderné štáty zavádzajú rešpektovať a chrániť práva všetkých svojich občanov.

V.

K nesúladu napadnutých ustanovení s čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy a čl. 14 Dohovoru

A.

Všeobecne k zákazu diskriminácie

Všeobecný princíp rovnosti, resp. princíp zákazu diskriminácie sú zakotvené čl. 12 ods. 1 Ústavy („*Ludia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.*“) a v čl. 12 ods. 2 Ústavy („*Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľovanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.*“).

Ústavný súd spája ochranu dôstojnosti, a to aj vo verzii princípu a výkladového pravidla podľa čl. 12 ods. 1 Ústavy, aj vo verzii subjektívneho ústavného práva podľa čl. 19 ods. 1 Ústavy, s ochranou autonómie a sebaurčenia, teda aj s ochranou pred tým, aby bol jednotlivec iba objektom moci, a s ochranou „*podstaty individuálnej ľudskosti pred ponížením*“ (napr. II. ÚS 191/2015 a PL ÚS 12/01). Dôstojnosť ústavný súd zároveň napája na rovnosť, keď konštatuje, že „*zákaz diskriminácie je primárne nástrojom na odstránenie krívd narušajúcich ľudskú dôstojnosť*“ (PL ÚS 23/05), a komplexnosť a synergiu jednotlivých práv a princípov naznačuje aj prepojením dôstojnosti s ochranou súkromia (PL ÚS 12/01).

Prepojenie rovnosti a dôstojnosti nájdeme explicitne aj v literatúre, napr. v konštatovaní, že „*ľudská dôstojnosť dopĺňa (ale aj zakladá) normy antidiskriminačného práva a uplatňuje sa vo veciach rasových či pri sexuálnej diskriminácii*“ (Wagnerová, E.; Šimíček, V.; Langášek, T.; Pospíšil, I. a kol. Listina základných práv a svobod. Komentár. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 60), či v konštatovaní, že „*európska ústavná tradícia do značnej miery objasňuje aj myšlienku, že sloboda a rovnosť vo svojom vzájomnom vzťahu nachádzajú ideálnu syntézu práve v princípe ľudskej dôstojnosti*“ (Sperti, A. Constitutional Courts, Gay Rights and Sexual Orientation Equality. Oxford a Portland, Oregon: Hart Publishing 2017, s. 151; Sperti v kapitolách 4. III. C., D a E. opisuje argument dôstojnosti v judikatúre súdov o vzázkoch párov rovnakého pohlavia.).

Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu ustanovenie čl. 12 ods. 1 Ústavy má charakter všeobecného ústavného princípu; ide o všeobecné pravidlo rovnosti, ktoré slúži na generálnu ochranu pred diskrimináciou a vo svojej podstate vyjadruje rovnosť všetkých subjektov práva pred zákonom, pričom v tomto zmysle je adresované všetkým orgánom verejnej moci, ktoré musia vo vzťahu ku všetkým subjektom práva, k ich základným právam a slobodám z hľadiska ich uskutočňovania a uplatňovania pristupovať rovnako, bez ohľadu na okolnosti predpokladané čl. 12 ods. 2 Ústavy [pohlavie, rasu, farbu pleti... (m. m. PL. ÚS 16/08)]. Z čl. 12 ods. 2 Ústavy vyplýva subjektívne právo každého, aby nemohol byť diskriminovaný z dôvodov v tomto ustanovení vymenovaných (III. ÚS 39/01, II. ÚS 5/03).

Vychádzajúc z modelu materiálneho chápania rovnosti je potrebné zdôrazniť, že nie je dôležité, aké rozdiely medzi ľuďmi existujú, pretože ľudia majú rovnakú hodnotu, a preto zasluhujú rovnakú starostlivosť a rešpekt (čl. 12 ods. 1 Ústavy). Vyplýva to zo všeobecných hodnôt ľudskej dôstojnosti, autonómnosti a rovnakej ceny každého individua, ktoré tvoria základ pre zákaz nespravodlivej diskriminácie ľudských bytostí bez ohľadu na ich postavenie v spoločnosti (PL. ÚS 8/04).

Za diskriminačnú úpravu, resp. úpravu porušujúcu rovnosť v právach (čl. 12 ods. 1 Ústavy), možno považovať takú právnu úpravu, ktorá rovnaké alebo analogické/porovnateľné situácie rieši odchylným spôsobom, pričom takýto postup zákonodarca nemôže rozumne odôvodniť legitímnym cieľom a tým, že tento cieľ sa musí dosahovať práve zvoleným legislatívnym riešením (PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 6/04). Tento základný princíp je porušený vždy vtedy, ak sa s jednou skupinou adresátov noriem v porovnaní s inou skupinou zaobchádza inak, hoci medzi oboma skupinami nie sú rozdiely takého druhu a takej závažnosti, že odôvodňujú takéto nerovnaké zaobchádzanie (II. ÚS 5/03).

Ako ústavný súd uviedol, o. i. aj v náleze sp. zn. PL. ÚS 13/2012 (mzdové nároky sestier), priamou diskrimináciou je právna úprava určujúca, že s určitou skupinou osôb sa zaobchádza v porovnateľnej situácii menej výhodným spôsobom ako s inou skupinou osôb, ak sa tak deje na základe tzv. kvalifikovaného kritéria. V abstraktnej kontrole sa tak hodnotí porušenie rovnosti v zásade v súvislosti s porušením iného základného práva alebo slobody [rovnosť pridružená, akcesorická; PL. ÚS 13/09 - zákon o sociálnych službách; porov. Šuta, P. Sociálne práva v judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky. In: Wintr, J. Antoš, M. (eds.): Sociální práva. Praha: Leges, 2011, s. 75 a nasl.]. Naznačuje to text Ústavy v čl. 12 ods. 2 a vyplýva to z dôležitosti ochrany slobody pred štátom. Princípy zákazu diskriminácie a rovnosti ľudí nie sú spravidla chránené samy osebe, ale len v súvislosti s porušením iného základného práva a slobody.

Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu (napr. PL. ÚS 13/09, I. ÚS 17/99) k porušeniu ústavného princípu rovnosti ľudí v dôstojnosti a právach, resp. zákazu diskriminácie, vyjadrených v čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy môže dôjsť v zásade len v spojení s porušením určitého konkrétneho základného práva alebo slobody, t. j. jeho porušenia sa v zásade možno dovolávať len v súvislosti s porušením určitého základného práva a slobody, alebo ľudského práva alebo základnej slobody vyplývajúcej z kvalifikovanej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách (m. m. pozri napr. PL. ÚS 14/98, I. ÚS 17/99, PL. ÚS 10/04). Ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre (napr. PL. ÚS 33/95, PL. ÚS 43/95, PL. ÚS 18/97, PL. ÚS 4/00, PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 15/03, PL. ÚS 15/06, PL. ÚS 3/08, PL. ÚS 19/09, PL. ÚS 11/2011, 63 PL. ÚS 11/2013, PL. ÚS 8/2014) preferuje akcesorický prístup k preskúmvaniu namietaného porušenia ústavného princípu rovnosti, pričom zdôrazňuje, že: „Princípy zákazu diskriminácie a rovnosti ľudí nie sú spravidla chránené samy osebe, ale len v súvislosti s porušením iného základného práva a slobody“ (PL. ÚS 13/09).

Ustanovenie čl. 12 ods. 2 Ústavy zakotvuje všeobecný princíp, ktorý je potrebné aplikovať pri uplatňovaní jednotlivých základných práv a slobôd.

Ústavný súd aplikuje v konaní o súlade právnych predpisov pri namietaní diskriminačnej právnej úpravy nasledovný ústavnoprávny test (PL. ÚS 10/04 - zmena odpredaja štátnych bytov, PL. ÚS 23/05, PL. ÚS 19/09, PL. ÚS 13/09 - zákon o sociálnych službách, PL. ÚS 13/2012 - mzdové nároky sestier, PL. ÚS 8/2014 – dávka v hmotnej núdzi), kde v záujme zisťovania prítomnosti diskriminačnej právnej úpravy nachádza odpovede na túto množinu otázok:

- i. Došlo k vyčleneniu porovnateľného jednotlivca alebo skupiny hlavne vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom základných práv a slobôd,
- ii. a bolo to na základe kvalifikovaného kritéria alebo podobného neospravedliteľného dôvodu,
- iii. pričom vyčlenenie je na príťaž jednotlivcovi alebo skupine,
- iv. a uvedené vyčlenenie nemožno ospravedlniť (porov. rozhodnutie ústavného súdu ČSFR PL. ÚS 22/92), pretože buď absentuje dôvod ospravedlnenia (verejný, legitímny záujem), alebo ide o neprimeraný, neproporcionálny zásah?

Navrhovatelia sú si vedomí, že testovanie opísaných otázok nemusí byť striktne kaskádovité ako pri klasickom teste proporcionality (kladné zodpovedanie jednej otázky nie je striktne predpokladom na položenie ďalšej otázky, PL. ÚS 16/09), pretože sa tu značne prelínajú jednotlivé parametre (napr. porovnateľnosť s otázkou statusu, kvalifikovaného kritéria; porov. test podľa PL. ÚS 10/04, resp. Rovnostní dozvuky, Jméno právo 12. apríl 2008 na jednej strane a test ESLP na strane druhej - Kmec, J. Kosař, D. Kratochvíl, J. Bobek, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1214 a nasl).

B.

Aplikácia východísk na napadnuté ustanovenia

Z napadnutých ustanovení vyplýva, že zákon o štátnom občianstve neuznáva manželstvá osôb rovnakého pohlavia (ak je jednou osobou z páru slovenský občan) uzavreté v zahraničí alebo partnerstvá osôb rovnakého pohlavia (ak je jednou osobou z páru slovenský občan) formálne

uznané právnym poriadkom cudzieho štátu, na účely zachovania štátneho občianstva Slovenskej republiky slovenského občana, ak tento slovenský občan získal aj štátne občianstvo manžela počas trvania takto opísaného manželstva osôb rovnakého pohlavia alebo registrovaného (či inak nazvaného) partnerstva osôb rovnakého pohlavia. Naopak, manželstvá osôb opačného pohlavia, kde jedným z manželov je občan Slovenskej republiky, ktorý počas manželstva získal aj cudzie štátne občianstvo svojho manžela, napadnuté ustanovenia uznávajú a zabezpečujú slovenskému občanovi z heterosexuálneho manželstva nestratenie slovenského štátneho občianstva.

Podľa navrhovateľov **dochádza k diskriminácii na základe sexuálnej orientácie**, ktorá nemá miesto v modernom právnom štáte.

V rámci navrhovateľmi namietaného nesúladu napadnutých ustanovení s ústavnými referenčnými normami navrhovateľa primárne konštatujú, že diferencovanie medzi manželstvami osôb opačného pohlavia a manželstvami (partnerstvami) osôb rovnakého pohlavia na účely ponechania slovenského štátneho občianstva v prípade nadobudnutí aj (ďalšieho) štátneho občianstva manžela (cudzinka), zakladá neprípustnú diskrimináciu osôb a párov rovnakého pohlavia.

Svoje tvrdenia navrhovateľa opierajú o nasledovnú argumentáciu reflektujúcu najmä judikatúru ústavného súdu a EŠLP, ako aj o závery vyplývajúce z ústavného diskriminačného testu.

Ad i) Či došlo k vyčleneniu porovnateľného jednotlivca alebo skupiny hlavne vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom základných práv a slobôd (porovnateľnosť a akcesorita):

Napadnuté ustanovenia vyčleňujú z množiny zákonom o štátnom občianstve upravených osôb s uzatvoreným manželstvom s občanom inej krajiny práve osoby s uzatvoreným manželstvom alebo inak formálne uznaným partnerstvom s osobou rovnakého pohlavia, a to na účely nároku na zachovanie štátneho občianstva Slovenskej republiky v prípade získania štátneho občianstva manžela počas trvania manželstva alebo formálne uznaného partnerstva (napr. registrovaného partnerstva), a teda v spojitosti so zabezpečením a výkonom ich základného práva na súkromný a rodinný život podľa čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 Charty, ktoré právo je s občianstvom a väzbami k štátu nerozlučne späté.

Ad ii) Či išlo o kvalifikované kritérium alebo podobný neospravedliteľný dôvod:

Vyčlenenie osôb rovnakého pohlavia v manželskom zväzku alebo inak formálne uznanom zväzku osôb rovnakého pohlavia na účely zachovania štátneho občianstva Slovenskej republiky slovenským občanom pri nadobudnutí aj štátneho občianstva manžela počas manželstva (partnerstva) napadnutými ustanoveniami pracuje s kritériom sexuálnej orientácie.

Sexuálna orientácia spadá v zmysle ústavných princípov a ústavnej ochrany základných práv a slobôd do kategórie „súkromný a rodinný život“. V zmysle zákazu diskriminácie a kritérii podľa čl. 12 ods. 2 Ústavy, ako aj čl. 14 Dohovoru, ide o kritérium „iné postavenia“.

V nadväznosti na uvedené ústavný súd poukázal na skutočnosť, že výpočet zakázaných dôvodov je tak v Ústave, ako aj Dohovore len demonštratívny (m. m. rozsudok EŠLP týkajúci sa čl. 14 Dohovoru o sťažnosti č. 5100/71 z 8. 6. 1976 vo veci Engel a spol. v. Nemecko, bod 72). V čl. 12 ods. 2 Ústavy a v čl. 14 Dohovoru použitý pojem „iné postavenie“ totiž umožňuje zahrnúť do množiny zakázaných diskriminačných dôvodov aj ďalšie, Ústavou (Dohovorom) explicitne neformulované kritériá. Túto

ideu rozvinul ústavný súd vo veci sp. zn. PL. ÚS 1/2012, keď uviedol, že „prítom nemusí nevyhnutne ísť o dôvody spočívajúce vo vlastnostiach spätých s osobnostnými a inými nemennými črtami človeka (ako sa to na prvý pohľad na znenie čl. 12 ods. 2 ústavy môže javiť)“. Ústavný súd tento svoj záver založil aj na judikatúre ESĽP, ktorý na margo slovného spojenia „iné postavenie“ použitého v čl. 14 Dohovoru uviedol, že ochrana poskytovaná týmto ustanovením sa neobmedzuje na odlišné zaobchádzanie založené na vlastnostiach, ktoré sú osobné v tom zmysle, že by boli vrodené alebo nemenné (rozsudok ESĽP vo veci Clift proti Spojenému kráľovstvu z 13. júla 2010, sťažnosť č. 7205/07, bod 59). Môže ísť o dôvody spočívajúce na osobných voľbách odrážajúcich osobnostné rysy (*traits de la personnalité*) každého z nás (rozsudok ESĽP vo veci Peterka v. Česká republika zo 4. mája 2010, sťažnosť č. 21990/08; pozri aj rozsudok ESĽP vo veci Čadek a iní v. Česká republika z 22. novembra 2012, sťažnosť č. 31933/08, 60084/08, 6185/09, 46696/09, 52792/09, 53518/09, 10185/10, 42151/10, 3167/11 a 20939/11).

Zásadnými sú v tomto smere **závery ESĽP z nedávno skončenej veci Maymulakhin a Markiv v. Ukrajina** (rozsudok z 1 júna 2023, sťažnosť č. 75135/14; ďalej len „Maymulakhin a Markiv“), týkajúcej sa uznania väzkov párov rovnakého pohlavia vnútroštátnym právom. ESĽP rozhodol o porušení čl. 14 Dohovoru v spojení s čl. 8 Dohovoru vo veci, pričom uviedol:

„62. *Sexuálna orientácia je pojem, na ktorý sa vzťahuje článok 14. Ak je rozdiel v zaobchádzaní založený na pohlaví alebo sexuálnej orientácii, miera voľnej úvahy štátu je úzka (pozri X proti Poľsku, č. 20741/10, § 70, 16. septembra 2021, s ďalšími odkazmi na judikatúru). Súd neustále odmieta podporovať politiku a rozhodnutia, ktoré stelesňujú predisponovanú zaujatosť zo strany heterosexuálnej väčšiny voči homosexuálnej menšine. Opakovane zastával názor, že rovnako ako rozdiely založené na pohlaví, aj rozdiely založené na sexuálnej orientácii vyžadujú „obzvlášť presvedčivé a závažné dôvody“ ako ospravedlnenie. Rozdiely založené výlučne na úvahách o sexuálnej orientácii sú podľa Dohovoru neprijateľné (pozri Macatė v. Litva [GC], č. 61435/19, § 209, 23. januára 2023, s ďalšími odkazmi).*

63. *Súdny dvor vo svojej judikatúre uviedol, že páry rovnakého pohlavia sú rovnako schopné ako páry rôzneho pohlavia nadväzovať stabilné, oddané vzťahy a že majú rovnaké potreby, pokiaľ ide o vzájomnú podporu a pomoc. V súlade s tým je teraz ustálenou zásadou judikatúry Súdneho dvora, že páry rovnakého pohlavia sú v relevantne podobnej situácii ako páry rôzneho pohlavia, pokiaľ ide o potrebu právneho uznania a ochrany ich vzťahu (pozri Schalk a Kopf, cit. vyššie, § 99, a Vallianatos a iní, už citovaný, § 81).*

64. *Vo svetle svojej ustálenej judikatúry princípu, že akýkoľvek výklad zaručených práv a slobôd musí byť v súlade so všeobecným duchom Dohovoru, nástroja určeného na udržiavanie a presadzovanie ideálov a hodnôt „demokratického spoločnosti“, Súd zdôraznil, aj keď v kontexte svojej analýzy podľa článku 8 Dohovoru, že umožnenie priznania zákonného uznania a ochrany párom rovnakého pohlavia nepopierateľne slúži týmto ideálom a hodnotám v tomto uznaní a ochrane tohto druhu. dáva takýmto párom legitimitu a podporuje ich začlenenie do spoločnosti bez ohľadu na sexuálnu orientáciu. Demokratická spoločnosť v zmysle Dohovoru odmieta akúkoľvek stigmatizáciu založenú na sexuálnej orientácii, je postavená na rovnakej dôstojnosti jednotlivcov a podporovaná rozmanitosťou (pozri Fedotová a i., už citované, § 178-80 s ďalšími odkazmi).*

65. Hoci Súd do dnešného dňa nevykladal článok 8 Dohovoru tak, že ukladá zmluvným štátom pozitívnu povinnosť sprístupniť manželstvo párom rovnakého pohlavia, potvrdil, že v súlade s ich pozitívnymi záväzkami podľa tohto ustanovenia člen Štáty sú povinné poskytnúť právny rámec umožňujúci párom rovnakého pohlavia priznať primerané uznanie a ochranu ich vzťahu (tamže, § 165 a 178). Súd tiež rozhodol, že zmluvné štáty majú väčší priestor na uváženie pri určovaní presnej povahy právneho režimu, ktorý má byť dostupný pre páry rovnakého pohlavia (tamže, § 188).“

To, že sexuálna orientácia patrí medzi zakázané diskriminačné dôvody spadajúce pod obsah pojmu „iné postavenie“, potvrdil ESĽP aj v ďalších svojich rozhodnutiach (napr. rozsudok ESĽP vo veci L a V. v. Rakúsko z dňa 9. januára 2003, sťažnosti č. 39392/98 a 39829/98; rozsudok ESĽP vo vreci Salgueiro da Silva Mouta v. Portugalsko z dňa 21. decembra 1999, sťažnosť č. 33290/96). ESĽP v minulosti taktiež potvrdil, že diskriminačným dôvodom môže byť aj manželský (pozri rozsudok ESĽP vo veci Weller v. Maďarsko z 30. júna 2009, sťažnosť č. 44399/05) a rodičovský (pozri rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci Şerife Yiğit v. Turecko z 2. novembra 2010, sťažnosť č. 3976/05) status.

V tejto súvislosti ústavný súd už uviedol, že pojem „súkromný život“ je pojem široký, ktorý nemožno vyčerpávajúcym spôsobom definovať, najmä ho nemožno obmedziť na „intímnu sféru“ a úplne z neho vylúčiť vonkajší svet tejto sféry. Ochrana súkromného života musí teda do istej miery zahŕňať právo jednotlivca nadväzovať a rozvíjať vzťahy so svojimi blízkymi a vonkajším svetom. Ochrana „rodinného života“ sa týka súkromia jednotlivca v jeho rodinných vzťahoch voči iným fyzickým osobám, čo v sebe zahŕňa vzťahy sociálne, kultúrne, ale aj morálne či materiálne (pozri I. ÚS 13/00 a v ňom citované rozhodnutia ESĽP).

Podľa navrhovateľov je evidentné a mnohokrát judikatúrou potvrdené, že pod ústavný pojem „iné postavenie“ podľa čl. 12 ods. 2 Ústavy a 14 Dohovoru sa radí aj „sexuálna orientácia“ na účely vstupovania a uzatvárania manželstiev a partnerstiev osôb rovnakého pohlavia.

Ad iii) Či vyčlenenie je na príťaž jednotlivcovi alebo skupine:

Navrhovatelia konštatujú, že prijatie štátneho občianstva manžela/partnera občanom Slovenskej republiky, ak ide o manželstvo/partnerstvo osôb rovnakého pohlavia, automaticky diskvalifikuje tieto osoby v zmysle napadnutých ustanovení z nároku na udržanie si (nestratenie) slovenského štátneho občianstva. Naopak, manželstvá osôb opačného pohlavia, kde jedným z manželov je občan Slovenskej republiky, ktorý počas manželstva získal aj cudzie štátne občianstvo svojho manžela, napadnuté ustanovenia uznáva a zabezpečuje slovenskému občanovi z heterosexuálneho manželstva nestratenie slovenského štátneho občianstva.

Možno teda spoľahливо uzavrieť, že vyčlenenie osôb rovnakého pohlavia vo zväzku (manželstve alebo inak formálne uznanom partnerstve v zahraničí) na účely nestratenia (ponechania) slovenského štátneho občianstva v prípade nadobudnutia aj ďalšieho štátneho občianstva manžela za trvania manželstva napadnutými ustanoveniami ide na príťaž týchto osôb a to tak vo sfére samotného štátneho občianstva a jeho vzťahu k Slovenskej republiky, ako aj vo sfére súkromného a rodinného života, ale aj sfére pobytu a pohybu na území Slovenska, práce a podnikania, vzdelávania, výchovy detí a nároku na participáciu na sociálnom zabezpečení a zdravotnom zabezpečení a pod.

Ad iv) Či uvedené vyčlenenie nemožno ospravedlniť:

Z hľadiska rovnakého zaobchádzania podľa presvedčenia navrhovateľov nemožno prihladiť na sexuálnu orientáciu a manželstvá/registrované partnerstvá osôb rovnakého pohlavia ako na skutočnosť ovplyvňujúcu možnosť ponechania si (nestratenia) slovenského štátneho občianstva, ak slovenský občan z takéhoto páru osôb rovnakého pohlavia získa aj ďalšie štátne občianstvo svojho manžela/partnera počas trvania manželstva/registrovaného partnerstva.

V kontexte diskriminačného testu je podstatné uviesť, že ak zákaz bipolitizmu, ktorý zaviedla novela zákona o štátnom občianstve v roku 2010, má chrániť skutočné väzby (genuine connection) občanov Slovenskej republiky k štátu, pričom zákonodarca ponechal ako jeden z liberačných dôvodov zo straty slovenského štátneho občianstva pri nadobudnutí cudzieho štátneho občianstva práve nadobudnutie štátneho občianstva manžela za trvania spoločného manželstva, potom tým dal najavo prijatie prezumpcie bez faktického skúmania, že prijatím cudzieho štátneho občianstva manžela počas trvania manželstva s cudzím štátnym občanom sa nijak nepretrhávajú väzby slovenského občana k domovskému štátu (k Slovenskej republike) a nenarúša sa skutočný zväzok (genuine connection) so Slovenskou republikou.

A teda z pohľadu cieľa stanoveného napadnutým ustanovením a celým § 9 ods. 17 zákona o štátnom občianstve je irelevantné, aké pohlavie a sexuálnu orientáciu má takýto občan Slovenskej republiky. Cieľom totiž nie je ochrana „tradičného manželstva“, ale skutočná väzba bipolitu k Slovenskej republike, ktorá sa napadnutými ustanoveniami prezumuje práve v prípade, ak bipolita získal druhé štátne občianstvo manžela a počas manželstva.

Jediným reálnym dôvodom, prečo napadnuté ustanovenia neakcentujú aj páry a manželstvá osôb rovnakého pohlavia, je politická citlivosť témy úpravy práv LGBTI+ osôb v právnom poriadku Slovenskej republiky (k tomu pozri podanie a argumenty navrhovateľov vo veci vedenej pred ústavným súdom pod sp. zn. 5/2024).

K politickým dôvodom (napr. aj ochrane tzv. tradičných hodnôt, tradičného manželstva a pod.) neuznávania práv osôb rovnakého pohlavia sa však ESĽP vyjadril v už citovanom rozsudku vo veci *Maymulakhin a Markiv* takto:

*„69. Súdny dvor už rozhodol, že súkromné zmluvné dohody nemožno považovať za také, ktoré poskytujú páru uznanie a potrebnú ochranu, keďže majú obmedzený rozsah a neposkytujú niektoré základné potreby, ktoré sú zásadné pre úpravu vzťahu medzi osobami v stabilnom a záväzkom vzťahu, akým sú okrem iného vzájomné práva a povinnosti, ktoré majú voči sebe, vrátane morálnej a materiálnej podpory (pozri *Oliari a iní proti Taliansku*, č. 18766/11 a 36030/11, § 169, 21. júla 2015).*

70. Z toho vyplýva, že so sťažovateľmi, ktorí sú pámi rovnakého pohlavia, sa zaobchádzalo a stále s nimi zaobchádza odlišne ako s pámi rôzneho pohlavia z dôvodu neexistencie akéhokoľvek právneho uznania a ochrany, ktorá im je k dispozícii. Vyhliadka na legislatívne zmeny, na ktoré odkazuje vláda (pozri odsek 50 vyššie), nemá na tento záver žiaden vplyv, pretože zostáva vzdialená a nemá praktický vplyv na každodenný život sťažovateľov.

75. Súd uznáva, že ochrana rodiny v tradičnom zmysle je v zásade závažným a legitímnym dôvodom, ktorý môže odôvodniť rozdielne zaobchádzanie na základe sexuálnej orientácie.

Tento cieľ je však dosť abstraktný a na jeho realizáciu možno použiť širokú škálu konkrétnych opatrení. Okrem toho, pojem rodiny je nevyhnutne evolučný, ako ukazujú zmeny, ktorými prešiel od prijatia Dohovoru (pozri Fedotová a i., už citované, § 207-08). Súdny dvor už rozhodol, že neexistuje dôvod domnievať sa, že poskytnutie právneho uznania a ochrany párom rovnakého pohlavia v stabilnom a oddanom vzťahu by samo osebe mohlo poškodiť rodiny vytvorené tradičným spôsobom alebo ohroziť ich budúcnosť alebo integritu. Uznanie párov rovnakého pohlavia totiž žiadnym spôsobom nebráni párom rôzneho pohlavia uzavrieť manželstvo alebo založiť rodinu zodpovedajúcu ich predstave o tomto výraze. V širšom zmysle zabezpečenie práv párom rovnakého pohlavia samo osebe neznamená oslabenie práv zaručených iným ľuďom alebo iným párom (pozri Fedotová a i., už citované, § 212).

76. Inými slovami, široko formulovaný cieľ ochrany tradičnej rodiny nemôže byť sám osebe akceptovaný ako platný dôvod všeobecného záujmu odôvodňujúci odopretie akéhokoľvek právneho uznania a ochrany pre páry rovnakého pohlavia.

77. Súd poznamenáva, že sťažnosť sťažovateľov v podstate spočíva v tom, že by mali mať nárok na to, aby sa s nimi zaobchádzalo rovnako dôstojne v ich základných potrebách ako s párom v stabilnom záväzkom vzťahu a ktorým by štát dodal pocit legitimitnosti ich vzťahu tým, že by právne uznal jeho existenciu a zabezpečil by jeho primeranú ochranu.

78. Pri analýze miery voľnej úvahy štátu Súdny dvor berie na vedomie jasný pokračujúci trend na európskej úrovni smerujúci k právnomu uznaniu a ochrane párov rovnakého pohlavia v rámci členských štátov Rady Európy, z ktorých tridsať v súčasnosti poskytuje možnosť právneho uznania párov rovnakého pohlavia (pozri Fedotová a i., citované vyššie, § 175 a 186).

79. So zreteľom na vyššie uvedené úvahy sa Súd domnieva, že v tomto prípade štát neposkytol žiadne odôvodnenie pre rozdielne zaobchádzanie so sťažovateľmi ako s pármí v porovnaní s pármí rôzneho pohlavia.“

S ohľadom na vyššie vykonaný diskriminačný test navrhovateľa konštatujú, že napadnuté ustanovenia zakladajú neprípustnú diskrimináciu (nerovnaké zaobchádzanie) a zásah do dôstojnosti v zmysle čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy a čl. 14 Dohovoru osôb rovnakého pohlavia žijúcich v manželstve osôb rovnakého pohlavia alebo v inak formálne uznanom zväzku (napr. v registrovanom partnerstve), a to na účely zachovania štátneho občianstva Slovenskej republiky v prípade získania ďalšieho štátneho občianstva manžela/partnera počas trvania takéhoto manželstva osôb rovnakého pohlavia alebo inak formálne uznaného zväzku (napr. v registrovaného partnerstva), a to v porovnaní s občanmi Slovenskej republiky získajúcimi aj štátne občianstvo manžela počas trvania manželstva osôb opačného pohlavia.

Potreby týchto osôb a párov sú napadnutými ustanoveniami prehliadané a potvrdzovaná je tak spoločenská stigmatizácia a predstava o ich menšej hodnote. Nie je tak realizovaný rešpekt ich dôstojnosti ako objektívnej ústavnej hodnoty zakotvenej v čl. 12 ods. 1 Ústavy samostatne aj v spojení s rovnosťou v dôstojnosti a v spojení s právom na súkromný a rodinný život, a je tak porušované aj subjektívne právo na ľudskú dôstojnosť komunikované v čl. 19 ods. 1 Ústavy.

Takéto neústavné rozlišovanie ide zároveň na ujmu samotného práva na súkromný a rodinný život osôb rovnakého pohlavia žijúcich v manželstve osôb rovnakého pohlavia alebo v inak formálne uznanom zväzku (napr. v registrovanom partnerstve) garantovaného čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty.

Navrhovatelia sumarizujú, že napadnuté ustanovenia z dôvodov vyššie popísaných nie sú v súlade s čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy a čl. 14 Dohovoru, a to samostatne, ako aj v spojení s čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty.

VI.

K nesúladu napadnutých ustanovení

s čl. 13 ods. 4, 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, s čl. 8 Dohovoru, čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty a čl. 21 ods. 1 ZFEÚ

Nerovnaké zaobchádzanie s osobami rovnakého pohlavia, ktoré uzatvorili v zahraničí manželstvo alebo inak nazvané formálne uznanie ich zväzku (napr. registrované partnerstvo a pod.), na účely zachovania slovenského občianstva pri nadobudnutí cudzieho štátneho občianstva (t. j. občianstva manžela) počas trvania spomínaného manželstva alebo inak nazvaného formálneho zväzku, negatívne a bezprostredne dopadá na súkromný a rodinný život týchto osôb.

Stratou štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa zákona o štátnom občianstve tieto občania Slovenskej republiky prichádzajú navyše o množstvo práv spájajúcich sa práve so štátnym občianstvom, od otázok pobytu a pohybu na Slovensku, zamestnania a podnikania na území Slovenska, cez nároky vyplývajúce zo sociálneho a zdravotného systému, až po právo voliť a byť volený do orgánov verejnej moci Slovenskej republiky, alebo práva spojené s výchovou detí a vzdelávacím systémom.

Primárne však tieto osoby sú len z dôvodu inej sexuálnej orientácie a absencii uznania zväzkov párov rovnakého pohlavia v právnom poriadku Slovenskej republiky navyše vystavené stigmatizácii, pocitu menejcennosti a ignorovania ich súkromného a rodinného života, čím sa zasahuje do ich dôstojnosti, ako komponentu práva na súkromie podľa čl. 19 ods. 1 Ústavy a čl. 8 Dohovoru.

A.

Aplikovateľná judikatúra súdnych orgánov ochrany ľudských práv a slobôd

A.1

K významu rozsudku Súdneho dvora Európskej únie vo veci C-713/23 Wojewoda Mazowiecki, pre posúdenie napadnutých ustanovení

Navrhovatelia osobitne poukazujú aj na rozsudok Súdneho dvora Európskej únie (ďalej aj "ESD" alebo "Súdny dvor") z **25. novembra 2025 vo veci C-713/23 Wojewoda Mazowiecki**, ktorý predstavuje najnovší a z hľadiska predmetu tohto konania mimoriadne významný výklad článkov 20 a 21 ZFEÚ v spojení s článkom 7 a článkom 21 ods. 1 Charty. Hoci predmetom uvedenej veci nebola priamo strata štátneho občianstva, ale odmietnutie uznania a prepisu sobášneho listu dvoch občanov Únie rovnakého pohlavia, ktorí uzavreli manželstvo v inom členskom štáte pri výkone práva voľného pohybu, ratio decidendi tohto rozsudku je pre posúdenie napadnutej právnej úpravy bezprostredne relevantné. Súdny dvor v ňom totiž jednoznačne potvrdil, že členský štát nemôže iba s poukazom na svoju vnútroštátnu definíciu manželstva odmietnuť uznať právne relevantné

účinky manželstva osôb rovnakého pohlavia zákonne uzavretého v inom členskom štáte, ak je takéto uznanie potrebné na zabezpečenie účinného výkonu práv vyplývajúcich z občianstva Únie, najmä práva na voľný pohyb a pobyt a práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života.

Vo veci *Wojewoda Mazowiecki* išlo o dvoch poľských štátnych príslušníkov, ktorí uzavreli manželstvo v Nemecku a požadovali jeho uznanie a prepis do poľskej matriky. Poľské orgány to odmietli s odôvodnením, že poľské právo neupravuje manželstvo osôb rovnakého pohlavia a že prepis takéhoto manželstva by bol v rozpore so základnými zásadami poľského právneho poriadku. Prípád sa dostal až pred Najvyšší správny súd Poľskej republiky. Vnútroštátny súd zvažoval dva spôsoby vyriešenia sporu vo veci samej, pričom uprednostňoval prvý z nich. Na jednej strane sa domnieval, že by mohlo byť odôvodnené vykladať článok 20 ods. 2 písm. a) a článok 21 ods. 1 ZFEÚ v tom zmysle, že odmietnutie prepisu, podobné tomu, o ktoré ide vo veci samej, predstavuje zo strany dotknutého členského štátu porušenie práva občanov Únie viesť rodinný život ako zosobášené osoby, ktorých sobášny list je zapísaný do matriky iného členského štátu, ako aj prejav diskriminácie na základe pohlavia a sexuálnej orientácie. Z toho vyplýva, že toto odmietnutie bráni týmto osobám v plnom výkone ich práva na voľný pohyb a pobyt v tomto členskom štáte. Na druhej strane by sa tieto dve ustanovenia mohli vykladať v tom zmysle, že nebránia takému odmietnutiu prepisu, o aké ide vo veci samej, keďže toto odmietnutie nezabavuje občanov Únie ich práva slobodne sa pohybovať a zdržiavať v členskom štáte, ktorý takýto prepis odmietol. V prejednávanej veci má zahraničný verejný dokument o osobnom stave vydaný v inom členskom štáte, vrátane dokumentu osvedčujúceho manželstvo, rovnakú dôkaznú silu ako verejné listiny vydané poľskými orgánmi. Použitie takejto verejnej listiny vyhotovenej v inom členskom štáte nepodlieha žiadnemu inému obmedzeniu než tomu, ktoré ukladá povinnosť jej prekladu do štátneho jazyka.

Za týchto podmienok *Naczelny Sąd Administracyjny* (Najvyšší správny súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

“Majú sa ustanovenia článku 20 ods. 2 písm. a) a článku 21 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 7 a článkom 21 ods. 1 [Charty] a článkom 2 [bodom] 2 smernice [2004/38] vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby príslušné orgány členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je občan Únie, ktorý uzavrel manželstvo s iným občanom Únie (osobou rovnakého pohlavia) v jednom z členských štátov v súlade s právnymi predpismi tohto členského štátu, mohli odmietnuť uznať a zapísať formou prepisu do vnútroštátnej matriky toto manželstvo, a tým zabrániť daným osobám zdržiavať sa v uvedenom štáte s týmto osobným stavom a s rovnakým priezviskom z dôvodu, že právo hostiteľského štátu neupravuje manželstvo osôb rovnakého pohlavia?”

Súdny dvor na položenú prejudiciálnu otázku odpovedal takto:

“Článok 20 a článok 21 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 7 a článkom 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia právnej úprave členského štátu, ktorá z dôvodu, že právo tohto členského štátu nepovoľuje manželstvo osôb rovnakého pohlavia, neumožňuje uznať manželstvo dvoch štátnych príslušníkov uvedeného členského štátu rovnakého pohlavia, ktoré bolo zákonne uzavreté pri výkone ich slobody pohybu a pobytu v inom členskom štáte, v ktorom začali alebo prehľadali rodinný život, ani vykonať na tento účel prepis sobášneho listu do matriky prvého členského štátu, pokiaľ tento

prepis predstavuje jedinú možnosť stanovenú daným členským štátom na to, aby sa umožnilo takéto uznanie.“

Súdny dvor vychádzal z toho, že dotknutí občania Únie využili slobodu pohybu a pobytu v inom členskom štáte, v ktorom zákonne uzavreli manželstvo a začali alebo prehľadli svoj rodinný život. Za týchto okolností sa ich situácia dostala do pôsobnosti práva Únie, a to bez ohľadu na to, že otázky osobného stavu a definície manželstva patria v zásade do právomoci členských štátov. Táto právomoc členských štátov totiž nie je absolútna. Pri jej výkone sú členské štáty povinné rešpektovať právo Únie, najmä práva priznané občanom Únie článkami 20 a 21 ZFEÚ, ako aj základné práva zaručené Chartou.

Tento záver je podstatný aj v prejednávanej veci. Napadnuté ustanovenie § 9 ods. 17 prvej vety zákona o štátnom občianstve síce formálne upravuje výnimku zo straty štátneho občianstva Slovenskej republiky pri nadobudnutí cudzieho štátneho občianstva manžela, avšak jeho praktickým účinkom je, že túto výnimku priznáva iba tým slovenským občanom a občiankam, ktorých manželský alebo porovnateľný rodinný status je z hľadiska slovenského vnútroštátneho práva subsumovateľný pod pojem manželstva ako zväzku muža a ženy. Slovenský občan alebo slovenská občianka, ktorí v inom členskom štáte Európskej únie zákonne uzavreli manželstvo alebo registrované partnerstvo s osobou rovnakého pohlavia a následne nadobudli štátne občianstvo tohto manžela alebo manželky, sú z ochranného režimu § 9 ods. 17 zákona o štátnom občianstve vylúčení. Dôsledkom je strata štátneho občianstva Slovenskej republiky podľa § 9 ods. 16 zákona o štátnom občianstve, a to výlučne preto, že Slovenská republika ich zahraničný rodinný status neuznáva na účely zachovania štátneho občianstva.

Práve takúto logiku vnútroštátneho odmietnutia oznať právne účinky manželstva osôb rovnakého pohlavia uzavretého v inom členskom štáte Súdny dvor vo veci *Wojewoda Mazowiecki* odmietol. Podľa Súdneho dvora článok 20 a článok 21 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 7 a článkom 21 ods. 1 Charty bránia právnej úprave členského štátu, ktorá z dôvodu, že právo tohto členského štátu nepovoľuje manželstvo osôb rovnakého pohlavia, neumožňuje oznať manželstvo dvoch štátnych príslušníkov tohto členského štátu rovnakého pohlavia, ktoré bolo zákonne uzavreté pri výkone ich slobody pohybu a pobytu v inom členskom štáte, v ktorom začali alebo prehľadli rodinný život, ani vykonať na tento účel prepis sobášneho listu do matriky prvého členského štátu, pokiaľ tento prepis predstavuje jedinú možnosť stanovenú daným členským štátom na to, aby sa umožnilo takéto uznanie. **Tento výrok rozsudku má pre prejednanú vec zásadný význam, pretože vyjadruje všeobecnú zásadu, že vnútroštátna neexistencia manželstva osôb rovnakého pohlavia nemôže sama osebe slúžiť ako dôvod na odmietnutie právnych účinkov takého manželstva, ak boli tieto účinky nadobudnuté v inom členskom štáte pri výkone práv občana Únie.**

Súdny dvor pritom výslovne nadviazal na svoju predchádzajúcu judikatúru vo veciach *Coman* a *Stolična obština, rajon „Pančarevo“*, podľa ktorej práva priznané občanom Únie zahŕňajú aj právo viesť bežný rodinný život tak v hostiteľskom členskom štáte, ako aj v členskom štáte, ktorého sú štátnymi príslušníkmi, pri návrate do tohto členského štátu, a to za prítomnosti ich rodinných príslušníkov. Rozsudok *Wojewoda Mazowiecki* túto judikatúru ďalej rozvíja v tom smere, že nejde iba o právo fyzicky sa zdržiavať na území členského štátu, ale aj o právo nebyť pri návrate alebo pri zachovaní väzby k štátu pôvodu vystavený právnej dezorganizácii vlastného osobného a rodinného

statusu. Občan Únie nemá byť nútený žiť v jednom členskom štáte ako osoba zosobášená a v druhom členskom štáte ako osoba, ktorej manželstvo je právne ignorované, pokiaľ toto ignorovanie zasahuje do výkonu práv podľa článku 21 ZFEÚ a článku 7 Charty.

Rovnako aj v prejednávanej veci nejde o abstraktnú požiadavku, aby Slovenská republika všeobecne zaviedla alebo otvorila inštitút manželstva osobám rovnakého pohlavia. Predmetom konania je užší, právne presný a ústavne kontrolovateľný problém: či Slovenská republika môže pri výnimke zo straty štátneho občianstva priznať ochranu rodinnému životu iba tým slovenským občanom, ktorí nadobudli cudzie štátne občianstvo svojho manžela alebo manželky v manželstve odlišného pohlavia, a súčasne túto ochranu odoprieť slovenským občanom, ktorí zákonne uzavreli manželstvo (alebo v registrovanom partnerstve) s osobou rovnakého pohlavia v inom členskom štáte a práve v dôsledku tohto manželstva či registrovaného partnerstva nadobudli cudzie štátne občianstvo manžela alebo manželky/registrovaného partnera alebo partnerky. Takto formulovaná otázka sa nedotýka jadra vnútroštátnej kompetencie Slovenskej republiky definovať manželstvo pre účely rodinného práva. Dotýka sa však toho, či Slovenská republika môže z dôvodu svojej vnútroštátnej definície manželstva odmietnuť priznať konkrétny právny účinok zahraničnému manželstvu osôb rovnakého pohlavia v oblasti, v ktorej takáto neuznávacia politika vedie k strate štátneho občianstva, zásahu do rodinného života, znevýhodneniu na základe sexuálnej orientácie a obmedzeniu výkonu práv občana Únie.

Súdny dvor vo veci Wojewoda Mazowiecki zároveň zdôraznil, že odmietnutie uznania manželstva osôb rovnakého pohlavia zákonne uzavretého v inom členskom štáte môže brániť výkonu práva podľa článku 21 ZFEÚ, pretože dotknutým osobám môže spôsobovať vážne ťažkosti v administratívnej, profesionálnej a súkromnej oblasti. V prejednávanej veci sú tieto dôsledky ešte závažnejšie. Neuznanie manželstva alebo porovnateľného rodinného statusu osôb rovnakého pohlavia na účely § 9 ods. 17 zákona o štátnom občianstve nemá iba následok v podobe neistoty pri zápise do matriky, zmene priezviska, sociálnom zabezpečení alebo správe majetku, ale následok v podobe straty štátneho občianstva Slovenskej republiky. Ide teda o zásah do jedného z najvýznamnejších právnych statusov jednotlivca, ktorý je zároveň vstupnou bránou k výkonu celého radu ďalších práv a povinností voči Slovenskej republike. Ak už podľa Súdneho dvora predstavuje odmietnutie uznania zahraničného manželstva osôb rovnakého pohlavia pre účely osobného stavu prekážku výkonu práv podľa článku 21 ZFEÚ, potom tým skôr musí byť za takúto prekážku považovaná právna úprava, ktorá neuznanie toho istého rodinného statusu spája so stratou štátneho občianstva členského štátu.

Napadnuté ustanovenia navyše vytvárajú odradzujúci účinok voči výkonu slobody pohybu. Slovenský občan alebo slovenská občianka, ktorí žijú v inom členskom štáte, tam zákonne uzavruť manželstvo s osobou rovnakého pohlavia a z dôvodu stability svojho rodinného života nadobudnú štátne občianstvo manžela alebo manželky, musia počítať s tým, že Slovenská republika im neposkytne rovnakú ochranu pred stratou slovenského štátneho občianstva, akú poskytuje slovenským občanom v manželstvách odlišného pohlavia. Právna úprava ich tak stavia pred dilemu, pred ktorou heterosexuálni manželia nestoja: buď sa vzdajú plného právneho začlenenia do štátu, v ktorom žijú svoj rodinný život s manželom alebo manželkou, alebo stratia štátne občianstvo Slovenskej republiky. Takýto normatívny tlak je nezlučiteľný s podstatou občianstva Únie, ktoré má

byť základným statusom štátnych príslušníkov členských štátov, a je nezlučiteľný aj so zákazom diskriminácie na základe sexuálnej orientácie podľa článku 21 ods. 1 Charty.

Z hľadiska ústavného práva Slovenskej republiky je tento záver významný aj pre výklad čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy. Napadnuté ustanovenie rozlišuje medzi dvoma skupinami slovenských občanov, ktoré sú z hľadiska účelu zákonnej výnimky porovnateľné. V oboch prípadoch ide o slovenských občanov, ktorí nadobudli cudzie štátne občianstvo svojho manžela alebo manželky v súvislosti s existujúcim rodinným životom. V oboch prípadoch zákonodarca môže rozumne predpokladať, že nadobudnutie cudzieho štátneho občianstva nesleduje účel oslabenia vzťahu k Slovenskej republike, ale je dôsledkom rodinného života a potreby právnej stability v inom štáte. Napriek tomu zákon priznáva ochranu iba jednej skupine, a druhej ju odopiera. Rozlišovacím kritériom pritom nie je intenzita väzby k Slovenskej republike, existencia skutočného spojenia s iným štátom, bezpečnostné riziko, riziko účelového nadobúdania cudzieho občianstva ani žiadny iný ústavne relevantný dôvod. Rozlišovacím kritériom je výlučne to, či ide o manželstvo odlišného pohlavia alebo o manželstvo osôb rovnakého pohlavia zákonne uzavreté v inom členskom štáte. Takéto rozlišovanie je z hľadiska čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 14 Dohovoru a čl. 21 ods. 1 Charty podozrivým rozlišovaním založeným na sexuálnej orientácii a rodinnom statuse dotknutých osôb.

Navrhovatelia zdôrazňujú, že rozsudok Wojewoda Mazowiecki nemožno obísť argumentom národnej identity alebo ústavnej definície manželstva. Súdny dvor v tejto veci posudzoval právny poriadok členského štátu, ktorý rovnako ako Slovenská republika ústavne chráni manželstvo ako zväzok ženy a muža. Napriek tomu dospel k záveru, že takáto **vnútroštátna koncepcia manželstva neumožňuje členskému štátu odmietnuť uznanie účinkov manželstva osôb rovnakého pohlavia zákonne uzavretého v inom členskom štáte, pokiaľ je takéto uznanie potrebné na zabezpečenie práv vyplývajúcich z občianstva Únie**. To platí tým skôr v situácii, keď sa od Slovenskej republiky nevyžaduje, aby zmenila vnútroštátnu definíciu manželstva, ale iba aby pri znení a následnej aplikácii § 9 ods. 17 zákona o štátnom občianstve neodoprela slovenskému občanovi alebo občianke ochranu pred stratou štátneho občianstva len preto, že ich manželstvo s osobou rovnakého pohlavia bolo uzavreté v inom členskom štáte a slovenské vnútroštátne právo takýto typ manželstva nepozná.

Ústavne konformný a eurokonformný výklad napadnutého ustanovenia by preto musel vychádzať z toho, že pojem „manžela“ použitý v § 9 ods. 17 zákona o štátnom občianstve nemožno pri situáciách spadajúcich do pôsobnosti práva Únie vykladať izolovane a výlučne cez vnútroštátnu definíciu manželstva podľa čl. 41 ods. 1 Ústavy a zákona o rodine. V rozsahu, v akom ide o slovenského občana alebo občianku, ktorí pri výkone slobody pohybu a pobytu zákonne uzavreli manželstvo v inom členskom štáte a nadobudli cudzie štátne občianstvo svojho manžela alebo manželky, musí byť tento pojem vykladaný spôsobom rešpektujúcim článok 21 ods. 1 ZFEÚ, článok 7 Charty a zákaz diskriminácie podľa článku 21 ods. 1 Charty. Podľa navrhovateľov však takýto výklad nie je vzhľadom na text, systematiku a vnútroštátnu aplikačnú prax možný. Ústavný súd tak podľa presvedčenia navrhovateľov musí konštatovať nesúlad napadnutých ustanovení s označenými referenčnými normami.

Zvlášť významný je v tejto súvislosti aj záver Súdneho dvora, že ak vnútroštátny súd zistí, že vnútroštátne právo nemožno vykladať v súlade s právom Únie, je povinný v rámci svojich právomocí

zabezpečiť plný účinok práva Únie tým, že v prípade potreby neuplatní odporujúce vnútroštátne ustanovenia. Tento záver potvrdzuje, že v prejednávanej veci nejde iba o otázku politickej vhodnosti alebo legislatívnej úvahy zákonodarcu, ale o otázku ústavnej a európskoprávnej povinnosti zabezpečiť, aby výkon práv občana Únie nebol sankcionovaný stratou štátneho občianstva členského štátu na základe diskriminačného neuznania rodinného statusu. V konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy je úlohou ústavného súdu odstrániť takýto normatívny rozpor na úrovni právneho predpisu, a to najmä tam, kde napadnutá právna úprava sama vytvára kategóriu osôb vylúčených z ochrany z dôvodu ich sexuálnej orientácie a formy rodinného života.

Rozsudok Wojewoda Mazowiecki preto významne posilňuje argumentáciu navrhovateľov. Potvrdzuje, že členský štát sa nemôže dovoliavať vlastnej definície manželstva ako všeobecnej výnimky z povinnosti rešpektovať účinky rodinného statusu nadobudnutého v inom členskom štáte pri výkone slobody pohybu. Potvrdzuje tiež, že odmietnutie takého uznania treba posudzovať nielen ako otázku rodinného práva, ale aj ako zásah do práv občana Únie, do práva na súkromný a rodinný život a do zákazu diskriminácie. A napokon potvrdzuje, že ak vnútroštátna právna úprava spája neuznanie manželstva alebo obdobného zväzku osôb rovnakého pohlavia s konkrétnymi právnymi stratami alebo prekážkami, nemôže obstať iba na základe odkazu na tradičnú alebo vnútroštátnu koncepciu manželstva. Napadnuté ustanovenie § 9 ods. 17 zákona o štátnom občianstve presne takúto neprípustnú prekážku vytvára, pričom jej následok je mimoriadne intenzívny v podobe straty štátneho občianstva Slovenskej republiky. **Z tohto dôvodu je napadnutá právna úprava v rozpore nielen s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 4, čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, ale aj s čl. 8 a čl. 14 Dohovoru, čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty a čl. 21 ods. 1 ZFEÚ.**

A.2

Ďalšia aplikovateľná judikatúra ESĽP a ESD

Ochrana súkromia je zakotvená vo viacerých ustanoveniach Ústavy, naproti tomu ochrana práva na súkromie je v Dohovore sústredená v čl. 8. Ústava vo viacerých ustanoveniach dotvára jednotnú úpravu práva na súkromný život, ktorého podstatou je súkromie osoby späté s jej telesnou integritou a možnosť jednotlivca v určitej sfére spoločenských vzťahov žiť podľa svojich predstáv bez zbytočných obmedzení, príkazov a zákazov ustanovených orgánom verejnej moci (PL. ÚS 10/2013). Ústavou vytvorená ochrana práva na súkromie sa vnútorne diferencuje. Jednotlivými ustanoveniami sa zaručuje ochrana súkromia v rôznych životných situáciách (II. ÚS 19/97).

Článok 19 ods. 2 Ústavy garantuje právo na súkromný život, rodinný život a jeho ochranu pred neoprávnenými zásahmi, bližšie však neidentifikuje obsah práva na súkromný život a práva na rodinný život. Pri nachádzaní obsahu predmetného práva, resp. práv je potrebné v súlade s ustálenou rozhodovacou činnosťou ústavného súdu prihliadať na medzinárodné záväzky Slovenskej republiky a čl. 19 ods. 2 Ústavy preto vykladať v súlade s čl. 8 ods. 1 a 2 Dohovoru.

Právo na súkromný život zahŕňa ochranu nemateriálnych hodnôt súkromnej povahy a v kontexte judikatúry ESĽP zahŕňa okrem iného aj právo na osobný rozvoj, osobnú autonómiu, či rozvoj sociálnej identity, a rozširuje sa do práva zakladať a rozvíjať vzťahy s inými, čím zahŕňa aj civilný status ako manželstvo či vdovstvo (II. ÚS 424/2012). Preto „*nedostupnosť právneho inštitútu na uznanie a ochranu párov rovnakého pohlavia ovplyvňuje aj osobnú aj sociálnu identitu homosexuálnych osôb, ktoré chcú svoj vzťah legitimizovať a mať ho chránený zákonom*“ (rozsudok

Veľkej komory EŠĽP vo veci Fedotova a ďalší proti Rusku zo dňa 17. januára 2023, sťažnosti č. 40792/10, 30538/14 a 43439/14, bod 144; ďalej citované aj ako „Fedotova“).

Právo na rodinný život neposkytuje ochranu len vzťahom založeným na základe manželstva, ale aj de facto rodinným väzbám osôb, ktoré žijú spolu mimo manželstva. **Pod ochranu práva na rodinný život spadajú aj vzťahy párov osôb rovnakého pohlavia. Tieto páry sú rovnako schopné vytvárať stabilné vzťahy a pociťujú legitímnu potrebu právneho uznania svojho vzťahu ako páry osôb odlišného pohlavia** (rozsudok Veľkej komory EŠĽP vo veci Vallianatos a ďalší v. Grécko zo 7. novembra 2013, sťažnosti č. 29381/09 a č. 32684/09, body 78 a 81 - ďalej citované aj ako „Vallianatos“; rozsudok EŠĽP vo veci Schalk a Kopf v. Rakúsko zo dňa 24. júna 2010, sťažnosť č. 30141/04, bod 99 – ďalej citované aj ako „Schalk a Kopf“). Faktické zväzky a vzťahy párov osôb rovnakého pohlavia patria pod pojem rodinný život tak, ako ho chápu medzinárodné zväzky Slovenskej republiky a Ústava.

Ostatná relevantná judikatúra EŠĽP ustanovuje minimálny štandard všeobecne na úroveň **adekvátneho uznania a ochrany párov rovnakého pohlavia tak, aby vzťahom takýchto párov bolo poskytnuté zlegitimizovanie ich vzťahu a ich inklúzia do spoločnosti** cez odstránenie stigmatizácie spojenej so sexuálnou orientáciou (vec Fedotova, body 178 a 180). Uznávajúc mieru úvahy štátov pri výbere formy uznania vzťahu a pri výbere obsahu práv a povinností dáva EŠĽP do pozornosti štátom isté parametre párového spolužitia zo svojej judikatúry (rozdeľuje ich na tzv. morálne práva a praktické práva). Tieto tvoria integrálnu časť života párov ako párov, a preto by z ich ochrany profitovali aj páry rovnakého pohlavia.

Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí Fedotova definitívne potvrdil, že **absencia adekvátneho uznania a ochrany párov rovnakého pohlavia je porušením práva na súkromný a rodinný život podľa čl. 8 Dohovoru**. Ako už bolo vyššie spomenuté, EŠĽP štátom nechal istú mieru úvahy vo výbere inštitútu a vo voľbe jeho právneho obsahu. Súd ale v zásade vylúčil mieru úvahy štátov o tom, či majú takýto inštitút mať (rovnako aj v prípade Schalk a Kopf). V tom sa EŠĽP oprel najmä o povahu práv, o ktoré išlo, a ich napojenie na osobnú a spoločenskú, resp. sociálnu identitu, a o jasný a dlhodobý trend členských štátov rady Európy, pričom ako argument neprijal ani (prípadné) negatívne názory občanov krajiny smerom k LGBTI+ osobám a párom rovnakého pohlavia (Fedotova, body 164, 175, 178, 185 a 218).

Európsky súd pre ľudské práva aj vo veci Oliari (rozsudok EŠĽP vo veci Oliari a ostatní v. Taliansko z 21. júla 2015, sťažnosť č. 18766/11 a 36030/11; ďalej len „Oliari“) zdôraznil, že **porušenie článku 8 Dohovoru spočíva v absencii právneho uznania vzťahu osôb rovnakého pohlavia, a že takéto právne uznanie môže mať formu manželstva alebo iného právne uznaného zväzku**. Inak povedané, vzťah existujúci medzi párom rovnakého pohlavia môže spadať pod pojem „súkromný život“, ako aj pod pojem „rodinný život“ z rovnakého dôvodu ako v prípade páru opačného pohlavia, ktorý sa nachádza v rovnakej situácii (rozsudok EŠĽP vo veci Vallianatos, bod 73; rozsudok EŠĽP vo veci Orlandi a ostatní v. Taliansko zo 14. decembra 2017, sťažnosť č. 26431/12 26742/12; 44057/12 a 60088/12, bod 143).

Ochranu osobám rovnakého pohlavia a ich vzťahom na účely jeho štátneho občianstva a rozpoznania právnym poriadkom členských štátov Európskej únie garantuje aj ďalšia judikatúra ESD (nad rámec vyššie citovanej veci C-713/23, Wojewoda Mazowiecki).

Dôležitými pre posúdenie ústavnosti napadnutých ustanovení sú podľa presvedčenia navrhovateľov závery ESD vyslovené aj v ďalších 2 zásadných rozsudkoch.

Prvým je nedávno prijatý **rozsudok Veľkej komory ESD vo veci C-4/23 (Arian Mirzarafie-Ahi v. Rumunsko) zo 4. októbra 2024**. Významnosť tohto rozsudku na napadnutú vec a napadnuté ustanovenia si zasluhuje širší popis tejto veci C-4/23 zo strany navrhovateľov.

Skutkový stav:

M.-A. A. je osoba narodená v roku 1992 v Rumunsku, ktorej pohlavie bolo pri narodení zapísané ako ženské. Po tom, čo sa M.-A. A. v roku 2008 presťahoval do Spojeného kráľovstva, nadobudol naturalizáciou britské štátne občianstvo.

Vo februári 2017 zmenil M.-A. A. v Spojenom kráľovstve svoje krstné meno a znenie svojho občianskeho oslovenia zo ženského na mužské v rámci postupu Deed Poll a následne si nechal vymeniť niektoré úradné doklady vydané britskými orgánmi. V júni 2020 získal v Spojenom kráľovstve Gender Identity Certificate (osvedčenie o rodovej identite), teda dokument, ktorý potvrdzuje jeho mužskú rodovú identitu.

V máji 2021 na základe vyhlásenia podaného v rámci postupu Deed Poll a osvedčenia o rodovej identite M.-A. A. požiadal príslušné rumunské orgány, aby do jeho rodného listu zapísali údaje týkajúce sa zmeny jeho krstného mena, rodu a osobného identifikačného čísla tak, aby zodpovedali mužskému pohlaviu. Požiadal tiež o nový rodný list obsahujúci tieto nové údaje. Rozhodnutím z 21. júna 2021 rumunské orgány zamietli žiadosť M.-A. A. najmä z dôvodu, že podľa uplatniteľnej vnútroštátnej právnej úpravy možno údaj o zmene rodovej identity osoby zapísať do rodného listu len vtedy, ak bol schválený právoplatným súdnym rozhodnutím.

Vnútroštátny súd Rumunska, ktorý rozhodoval o žalobe M.-A. A. podanej proti tomuto rozhodnutiu sa ESD konkrétne pýtal, či postavenie občana Únie, ako aj právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov bránia vnútroštátnej právnej úprave, ktorá ukladá dotknutej osobe povinnosť iniciovať nové konanie o zmene rodovej identity na vnútroštátnych súdoch, hoci už v konaní s týmto cieľom mala úspech v inom členskom štáte, ktorého je tiež štátnym príslušníkom.

Posúdenie Súdnym dvorom:

ESD predovšetkým pripomenul, že za súčasného stavu práva Európskej únie (EÚ) patrí osobný stav jednotlivcov, pod ktorý spadajú pravidlá týkajúce sa zmeny krstného mena a rodovej identity osoby, do právomoci členských štátov, pričom každý členský štát je pri výkone tejto právomoci povinný rešpektovať právo EÚ.

V tomto kontexte už ESD rozhodol, že odmietnutie orgánov členského štátu uznať meno príslušníka tohto štátu, ktorý uplatnil svoje právo voľného pohybu a je tiež štátnym príslušníkom iného členského štátu, pričom ide o meno stanovené v tomto inom členskom štáte, môže narušiť uplatňovanie práva zakotveného v článku 21 ZFEÚ slobodne sa

pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov⁵. Takáto prekážka môže tiež vyplývať z toho, že uvedené orgány odmietnu uznať zmenu rodovej identity vykonanú na základe postupov stanovených na tento účel v členskom štáte, v ktorom občan EÚ uplatnil svoju slobodu pohybu a pobytu, bez ohľadu na to, či táto zmena súvisí so zmenou krstného mena, ako je to v prejednávanej veci, alebo nie. Rod totiž podobne ako meno definuje totožnosť a osobný status osoby. Odmietnutie zmeniť a uznať rodovú identitu, ktorú štátny príslušník členského štátu legálne získal v inom členskom štáte, preto môže tomuto štátnemu príslušníkovi spôsobiť vážne ťažkosti správneho, profesionálneho a súkromného charakteru. V prípade takého občana EÚ teda existuje konkrétne riziko, že z dôvodu dvoch rôznych krstných mien a z dôvodu prisudzovania dvoch rôznych rodových identít bude musieť rozptýliť pochybnosti o svojej totožnosti, ako aj o pravosti dokumentov, ktoré predkladá, alebo pravdivosti údajov v nich obsiahnutých.

Z uvedeného vyplýva, že **odmietnutie uznať** a zapísať do matriky členského štátu zmenu krstného mena a rodovej identity, ktorú štátny príslušník tohto členského štátu legálne dosiahol v inom členskom štáte, a to na základe vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá neumožňuje takéto uznanie a takýto zápis, v dôsledku čoho je dotknutá osoba nútená iniciovať nové súdne konanie o zmene rodovej identity v tomto prvom členskom štáte, ktoré nezohľadňuje už legálne uskutočnenú zmenu v tomto inom členskom štáte, môže **obmedziť výkon práva voľne sa pohybovať a zdržiavať sa na území EÚ**.

ESD ďalej pripomenul, že vnútroštátna právna úprava, ktorá obmedzuje výkon práva zakotveného v článku 21 ZFEÚ, môže byť odôvodnená len vtedy, ak je v súlade so základnými právami zaručenými Chartou, a najmä s právom na rešpektovanie súkromného života uvedeným v jej článku 7, pričom toto právo má rovnaký význam a rozsah ako právo zaručené článkom 8 Dohovoru. Európsky súd pre ľudské práva pritom konštatoval, že postup uznania rodovej identity stanovený vnútroštátnou právnou úpravou, o ktorú ide vo veci samej, treba považovať za nezlučiteľný s článkom 8 Dohovoru, keďže nespĺňa požiadavky stanovené týmto ustanovením na preskúmanie žiadosti o zmenu rodu, ktorá bola prvýkrát podaná na vnútroštátny súd⁶.

Druhým je rozsudok Veľkej komory ESD vo veci C-673/16 (Coman a ostatní v. Inspectoratul General pentru Imigrări and Ministerul Afacerilor Interne) z 5. júna 2018.

Skutkový stav:

Pán Coman, rumunský občan a zároveň občan Spojených štátov amerických, sa spoznal s pánom Hamiltonom, občanom Spojených štátov amerických, v New Yorku (Spojené štáty) v júni 2002 a v tomto meste bývali v spoločnej domácnosti od mája 2005 do mája 2009.

⁵ Pozri rozsudok ESD z 8. júna 2017, vec Freitag (C-541/15). ESD v tomto rozsudku najmä konštatoval, že z rozdielu medzi dvoma menami, ktoré sa vzťahujú na tú istú osobu, môžu vzniknúť nejasnosti a ťažkosti, pretože mnohé úkony každodenného života tak vo verejnej, ako aj v súkromnej sfére vyžadujú predloženie dôkazu o totožnosti (body 36 a 37).

⁶ Rozsudok ESĽP vo veci X a Y v. Rumunsko z 19. januára 2021. Európsky súd pre ľudské práva v tomto rozsudku najmä konštatoval, že podľa článku 8 Dohovoru sú štáty povinné stanoviť jasný a predvídateľný postup právneho uznania rodovej identity umožňujúci zmenu pohlavia, a teda mena alebo osobného digitálneho kódu, v úradných dokumentoch, a to rýchlo, transparentne a prístupne

Následne sa pán Coman usadil v Bruseli (Belgicko), kde pracoval ako asistent poslanca v Európskom parlamente, zatiaľ čo pán Hamilton ostal žiť v New Yorku. Dňa 5. novembra 2010 uzavreli v Bruseli manželstvo.

V marci 2012 pán Coman prestal pracovať v Parlamente, pričom ostal naďalej žiť v Bruseli, kde poberal dávky v nezamestnanosti až do januára 2013.

V decembri 2012 sa páni Coman a Hamilton obrátili na inšpektorát, aby im oznámil postup a podmienky, za akých pán Hamilton, ktorý nie je občanom Únie, môže ako rodinný príslušník pána Comana získať právo legálne sa zdržiavať v Rumunsku počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace.

Dňa 11. januára 2013 inšpektorát informoval pánov Comana a Hamiltona vo svojej odpovedi na túto žiadosť, že pán Hamilton má právo len na trojmesačný pobyt, pretože v prípade osôb rovnakého pohlavia sa manželstvo podľa Občianskeho zákonníka neuznáva, a že okrem toho predĺženie práva na prechodný pobyt pána Hamiltona v Rumunsku z dôvodu zlúčenia rodiny nemožno priznať.

Dňa 28. októbra 2013 Coman a i. podali na Judecătoria Sectorului 5 București (Súd prvého stupňa pre obvod Bukurešť 5, Rumunsko) žalobu proti rozhodnutiu inšpektorátu, ktorou sa domáhali, aby tento súd rozhodol, že došlo k diskriminácii na základe sexuálnej orientácie v súvislosti s výkonom práva na voľný pohyb v rámci Únie, a aby sa inšpektorátu nariadilo skončiť túto diskrimináciu a uložiť mu povinnosť zaplatiť im náhradu nemajetkovej ujmy.

V rámci tohto konania uplatnili námietku protiústavnosti článku 277 ods. 2 a 4 Občianskeho zákonníka. Coman a i. totiž tvrdia, že neuznanie manželstiev osôb rovnakého pohlavia, ktoré boli uzavreté v zahraničí, na účely využitia práva na pobyt, predstavuje porušenie ustanovení rumunskej Ústavy, ktoré chránia právo na osobný, rodinný a súkromný život, ako aj ustanovení týkajúcich sa zásady rovnosti.

Uznesením z 18. decembra 2015 Judecătoria Sectorului 5 București (Súd prvého stupňa pre obvod Bukurešť 5) podal na Curtea Constituțională (Ústavný súd, Rumunsko) návrh, aby tento súd rozhodol o uvedenej námietke.

Curtea Constituțională (Ústavný súd) uviedol, že prejednávacia vec sa týka uznania manželstva, ktoré v súlade so zákonom uzavreli v zahraničí občan Únie a jeho manželský partner rovnakého pohlavia, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho štátu, so zreteľom na právo na rodinný život a právo na voľný pohyb, posudzované z hľadiska zákazu diskriminácie z dôvodu sexuálnej orientácie. V tejto súvislosti má uvedený súd pochybnosti o tom, ako sa majú vykladať viaceré pojmy použité v relevantných ustanoveniach smernice 2004/38 v spojení s Chartou základných práv (ďalej len „Charta“) a nedávnou judikatúrou Súdneho dvora a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Za týchto podmienok Curtea Constituțională (Ústavný súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Vzťahuje sa pojem ‚manželský partner‘ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38/ES v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty na štátneho príslušníka nečlenského štátu Európskej únie rovnakého pohlavia ako občan

Európskej únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade so zákonom, a to na základe práva iného členského štátu, ako je hostiteľský štát?

2. V prípade kladnej odpovede, vyžadujú článok 3 ods. 1 a článok 7 ods. 2 smernice 2004/38 v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty, aby hostiteľský členský štát priznal manželskému partnerovi občana Európskej únie rovnakého pohlavia právo na pobyt na svojom území na obdobie dlhšie ako tri mesiace?

3. V prípade zápornej odpovede na prvú otázku, možno štátneho príslušníka nečlenského štátu Európskej únie rovnakého pohlavia ako občan Európskej únie, s ktorým tento občan uzatvoril manželstvo v súlade so zákonom, a to na základe práva iného členského štátu, ako je hostiteľský štát, označiť za ‚iného rodinného príslušníka‘ v zmysle článku 3 ods. 2 písm. a) smernice 2004/38 alebo za ‚partnera, s ktorým má občan Únie trvalý vzťah riadne osvedčený‘ v zmysle článku 3 ods. 2 písm. b) uvedenej smernice, so zodpovedajúcou povinnosťou hostiteľského členského štátu umožniť tomuto partnerovi vstup a pobyt, a to aj v prípade, že tento štát neuznáva manželstvá osôb rovnakého pohlavia, ani neupravuje nijakú inú formu ich právneho uznania, ako sú registrované partnerstvá?

4. V prípade kladnej odpovede na tretiu otázku, vyžadujú článok 3 ods. 2 a článok 7 ods. 2 smernice 2004/38 v spojení s článkami 7, 9, 21 a 45 Charty, aby hostiteľský členský štát priznal manželskému partnerovi občana Európskej únie rovnakého pohlavia právo na pobyt na svojom území na obdobie dlhšie ako tri mesiace?“

ESD o tejto veci a prejudiciálnych otázkach rozhodol takto:

1. V situácii, v ktorej **občan EÚ využil svoje právo voľného pohybu** tak, že sa presťahoval a skutočne zdržiaval v súlade s podmienkami stanovenými v článku 7 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, **v inom členskom štáte než v štáte, ktorého je štátnym príslušníkom, a pri tejto príležitosti rozvinul alebo začal rodinný život so štátnym príslušníkom tretieho štátu rovnakého pohlavia, s ktorým právoplatne uzavrel manželstvo v hostiteľskom členskom štáte, článok 21 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby príslušné orgány členského štátu, ktorého je občan Únie štátnym príslušníkom, odmietli priznať právo na pobyt na území tohto členského štátu uvedenému príslušníkovi tretieho štátu z dôvodu, že právo daného členského štátu neupravuje manželstvá medzi osobami rovnakého pohlavia.**
2. Článok 21 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že za takých okolností, o aké ide vo veci samej, štátny príslušník tretieho štátu rovnakého pohlavia ako občan Únie, s ktorým bolo uzavreté manželstvo v niektorom členskom štáte v súlade s právom daného štátu, má právo na pobyt dlhší ako tri mesiace na území členského štátu, ktorého je občan Únie štátnym príslušníkom. Toto odvodené právo na pobyt

nemôže podliehať prísnejším podmienkam, ako sú podmienky upravené v článku 7 smernice 2004/38.

B.

Aplikácia východísk na napadnuté ustanovenia

Zohľadňujúc vyššie citovanú judikatúru ústavného súdu, ESLP a ESD si navrhovatelia dovoľujú konštatovať, že napadnuté ustanovenia porušujú právo na súkromný a rodinný život tak, ako ich garantuje čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty.

Napadnuté ustanovenia vylučujú z ochrany pred stratou štátneho občianstva po nadobudnutí cudzieho štátneho občianstva počas manželstva tých občanov Slovenskej republiky, ktorí vstúpili v zahraničí do zväzku (manželstva alebo registrovaného partnerstva a pod.) s osobou rovnakého pohlavia, pričom ochranu heterosexuálnym občanom v heterosexuálnych manželstvách napadnuté ustanovenia priznávajú.

Napadnuté ustanovenia tak môžu mať a majú bezprostredný dopad na súkromný a rodinný život mnohých občanov, keďže napr. takmer všetky štáty, s ktorými Slovenská republika susedí, uznávajú vo svojich právnych poriadkoch určité formy spoložitia osôb rovnakého pohlavia⁷. Najmä v prihraničných obciach, mestách a regiónoch sú zmiešané partnerské vzťahy a s tým spojená migrácia a usadenia sa v inom štáte časté a samozrejme vplyv na nadväzovanie partnerstiev aj v širšom zahraničí má členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii a slobody pohybu a pobytu v rámci EÚ vďaka čl. 21 ZFEÚ.

V súčasnosti už 50 krajín umožňuje párom rovnakého pohlavia uzavrieť zväzok, či už vo forme manželstva (37 krajín - napr. Rakúsko, Belgicko, Estónsko, Španielsko, Írsko, Mexiko, Brazília, Čile, Argentína, Spojené štáty americké; 38. krajinou bude od roku 2025 Lichtenštajnsko) alebo partnerstva (12 krajín, ktoré umožňujú iba partnerstvo - napr. Maďarsko, Česká republika, Taliansko, Grécko, Bolívia). Mnohí občania a občianky Slovenska v týchto krajinách takýto zväzok uzavreli a zároveň v mnohých prípadoch nadobúdajú aj štátne občianstvo svojho manžela, manželky, či partnera alebo partnerky. Napadnuté ustanovenia ich za ich plnohodnotné napĺňanie rodinného života trestá stratou štátneho občianstva, a to len z dôvodu ich vzťahovej orientácie, keďže v prípade párov odlišného pohlavia k následku straty občianstva v totožnej situácii nedochádza.

Podľa navrhovateľov napadnuté ustanovenia z dôvodu **absencie adekvátneho uznania a ochrany párov a manželstiev/partnerstiev rovnakého pohlavia pri strate štátneho občianstva bipolitov na rozdiel do osôb/bipolitov v manželstve osôb opačného pohlavia, porušujú právo na súkromný a rodinný život osôb rovnakého pohlavia podľa čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty**. Ako už bolo vyššie spomenuté, štát má istú mieru úvahy vo výbere inštitútu a vo voľbe právneho obsahu uznania párov rovnakého pohlavia. V zásade je ale vylúčená

⁷ Rakúsko: od 1. januára 2019 je uzákonené manželstvo osôb rovnakého pohlavia (<https://www.hrc.org/resources/marriage-equality-around-the-world>);

Maďarsko: registrované partnerstvá sú uzákonené od 1. júla 2009 (<https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/guide-regpartnership-2011jul.pdf>);

Česká republika: registrované partnerstvá sú uzákonené od 1. júla 2006 (<https://portal.gov.cz/en/informace/establishment-of-a-registered-partnership-INF-83>).

miera úvahy štátu o tom, či má takýto inštitút mať a uznať (rovnako pozri v prípade Schalk a Kopf pred ESĽP cit. vyššie) .

Vzťah a formálne uznaný zväzok medzi párom rovnakého pohlavia v zahraničí (manželstvo, registrované partnerstvo a pod.) spadá podľa navrhovateľov (s odkazom na vyššie citovanú judikatúru ESĽP) pod pojem „súkromný život“, ako aj pod pojem „rodinný život“ z rovnakého dôvodu, ako v prípade páru opačného pohlavia, ktorý sa nachádza v rovnakej situácii (pozri vyššie cit. vec Vallianatos pred ESĽP, bod 73), a to aj na účely štátneho občianstva a jeho zachovania pri bipolitoch v zmysle napadnutých ustanovení.

Napadnuté ustanovenia sú podľa navrhovateľov taktiež v priamom rozpore s garanciami čl. 8 Dohovoru pre páry a zväzky osôb rovnakého pohlavia tak, ako ich ustálil ESĽP vo veciach Fedotova, Oliari a Maymulakhin a Markiv, ktoré navrhovatelia citovali vyššie.

Štátne občianstvo rovnako bytostne súvisí s právom na pohyb a pobyt na území Slovenska. Napadnuté ustanovenia priamo zasahujú do práva na pobyt a pohyb na Slovensku tých, ktorí stratili občianstvo z dôvodu prijatia cudzieho štátneho občianstva manžela za trvania manželstva, ak ide o pár rovnakého pohlavia, pričom v tom istom postavení manželovi z manželstva osôb opačného pohlavia toto občianstvo ponecháva.

Ak teda občan Slovenskej republiky využil svoje právo voľného pohybu v inom členskom štáte, a pri tejto príležitosti rozvinul alebo začal rodinný život so štátnym príslušníkom tretieho štátu rovnakého pohlavia, s ktorým právoplatne uzavrel manželstvo alebo registrované (či inak nazvané) partnerstvo v hostiteľskom členskom štáte, článok 21 ods. 1 ZFEÚ bráni tomu, aby slovenská právna úprava skrz stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky z dôvodu zákazu bipolitizmu negovala právo na pobyt na území Slovenska tak tomuto bývalému občanovi Slovenskej republiky, ako aj jeho manželovi iba z dôvodu, že slovenský právny poriadok neupravuje manželstvá medzi osobami rovnakého pohlavia, pričom občanovi Slovenskej republiky pri nadobudnutí štátneho občianstva manžela tretieho štátu počas manželstva osôb opačného pohlavia právny poriadok slovenské občianstvo ponecháva, a tým aj právo na pobyt a pohyb na území Slovenska majú títo manželia umožnený.

Napadnuté ustanovenia sú tak v rozpore s voľným pohybom osôb garantovaným čl. 21 ods. 1 ZFEU, sú zároveň diskriminačné voči osobám rovnakého pohlavia a sú v nesúlade s judikatúrou ESD vo veciach C-713/23 Wojewoda Mazowiecki, ako aj veciach C-4/23 a C-673/16 vykladajúcou právo na pobyt a pohyb v EÚ v spojitosti s manželstvami osôb rovnakého pohlavia a so štátnym občianstvom.

Opísané rozlišovanie medzi manželstvom osôb opačného pohlavia a manželstvom/partnerstvom osôb rovnakého pohlavia na účely zachovania štátneho občianstva Slovenskej republiky v prípade bipolitov nadobúdnutých cudzie štátne občianstvo manžela za trvania manželstva, a teda obmedzenie práva na súkromný a rodinný život (čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru a čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty) a obmedzenie voľného pohybu osôb (čl. 21 ods. 1 ZFEÚ) napadnutými ustanoveniami navyše nesleduje žiaden legitímny cieľ, resp. v zmysle judikatúry ESĽP nemožno za legitímny považovať napr. cieľ ochrany tradičného manželstva, tradičnej rodiny a pod.. Článok 13 ods. 4 Ústavy vyžaduje, aby sa pri obmedzovaní základných práv a slobôd dbalo na ich podstatu a zmysel, pričom takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený a ústavou aprobovaný cieľ.

Z týchto dôvodov sa napadnuté ustanovenia dostávajú do rozporu aj s čl. 13 ods. 4 Ústavy, a to samostatne, ako aj v spojení s čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru, čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty a čl. 21 ods. 1 ZFEÚ.

VII.

Petit

Navrhovatelia navrhujú, aby ústavný súd tento návrh podľa § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde predbežne prerokoval a podľa § 56 ods. 5 predmetného zákona prijal uznesením na ďalšie konanie v celom rozsahu, a následne aby vo veci samej vydal nasledovný meritórny

NÁLEZ:

Ustanovenia § 9 ods. 17 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov v časti „*ak štátny občan Slovenskej republiky nadobudol cudzie štátne občianstvo manžela za trvania spoločného manželstva*“ jeho prvej vety **nie sú v súlade** s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 4, čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, s čl. 8 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, s čl. 7 a čl. 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie a s čl. 21 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

.....
za navrhovateľov

Lucia Plaváková

Prílohy:

1. Zoznam podpisov navrhovateľov a navrhovateľiek

Príloha č. 1

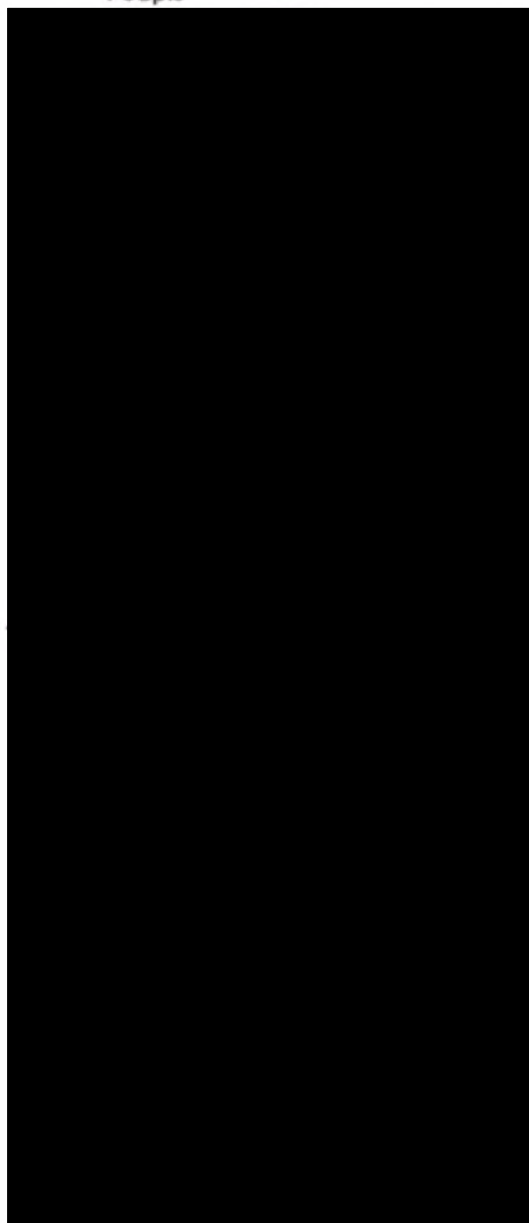
Zoznam poslankyň a poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (navrhovatelia)

Poslankyňa a poslanec Národnej rady Slovenskej republiky svojim podpisom zároveň poveruje poslankyňu Národnej rady Slovenskej republiky Luciu Plavákovú ako spoločnú zástupkyňu navrhovateľov v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.

Meno a priezvisko

Podpis

1. LUCIA PLAVÁKOVÁ
2. TINA GAŽOVIČOVÁ
3. Ivan Štefanko
4. VERONIKA ŠPROBOVÁ
5. Tamara Stohlová
6. OSKAR DVORÁK
7. BEĀTA ŠURIL
8. JÁN HARGYS
9. JANA KLIMČET
10. ŠTEFAN KISŠ
11. MICHAL ŠIMEČKA

Meno a priezvisko

Podpis

12. ZUZANA MESTEROVA

13. ZUZANA MEMLIOVA

14. MAREK LACKO

15. GIŘETA GIŘEGOROVA

16. JAROSLAV ŠPIŠIAK

17. BRANISLAV VANEČ

18. DAKINA LUSČÍKOVÁ

19. SIMONA PETRÍK

20. NATÁLIA NAŠÁ

21. ONDŘEJ PROSTRČAL

22. VERONIKA VEŠKOVÁ

23. IOŇAŠ VACAŠEŠ

24. JARO MICHAL

25. ZORA JAVROVA

26. Viliam Jančo

Meno a priezvisko

Podpis

27. BRANISLA VAVCO

28. Kenou Bihariaká

29. BRLETA GREGONOVA

30. MECTIA L TRUBAR

31. Jona Haanliakong

32. DAVID DEJ

33. MAZIN DUSKI

34.

35.

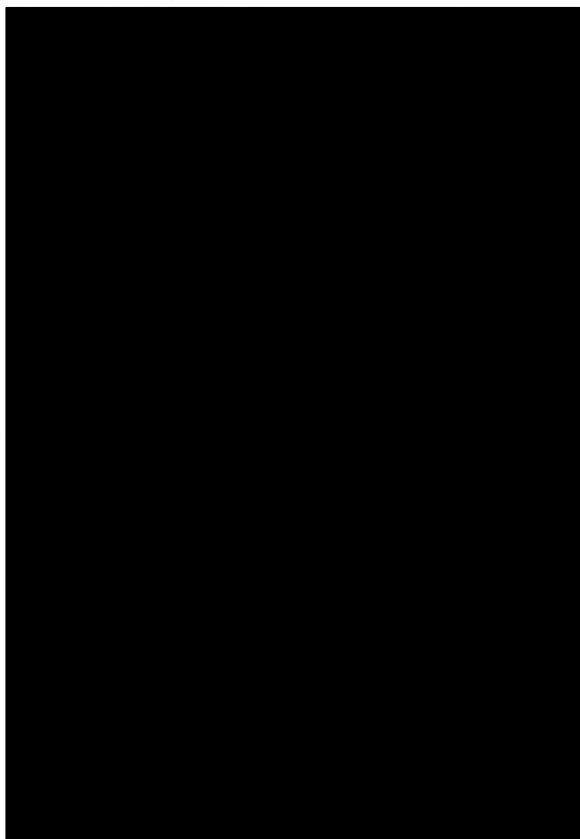
36.

37.

38.

39.

40.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....